

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA — FINSKA FORSTSAMFUNDET

SILVA FENNICA

104

ARBEITEN DER
FORSTWISSENSCHAFTLICHEN
GESELLSCHAFT
IN FINNLAND

PUBLICATIONS OF THE
SOCIETY OF FORESTRY
IN FINLAND

PUBLICATIONS DE LA
SOCIÉTÉ FORESTIÈRE
DE FINLANDE

HELSINKI 1960

Suomen Metsätieteellisen Seuran julkaisusarjat:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Sisältää etupäässä Suomen metsätaloutta ja sen perusteita käsitteleviä tieteellisiä tutkimuksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin niteinä, joista kukin yleensä käsittää useampia tutkimuksia.

SILVA FENNICA. Sisältää etupäässä Suomen metsätaloutta käsitteleviä kirjoitelmia ja pienehköjä tutkimuksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin.

Finska Forstsamfundets publikationsserier:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Innehåller vetenskapliga undersökningar rörande huvudsakligen skogshushållningen i Finland och dess grunder. Banden, vilka icke utkomma periodiskt, omfatta i allmänhet flere avhandlingar.

SILVA FENNICA. Omfattar uppsatser och mindre undersökningar rörande huvudsakligen skogshushållningen i Finland. Utkommer icke periodiskt.

SILVA FENNICA

104

ARBEITEN DER
FORSTWISSENSCHAFTLICHEN
GESELLSCHAFT
IN FINNLAND

PUBLICATIONS OF THE
SOCIETY OF FORESTRY
IN FINLAND

PUBLICATIONS DE LA
SOCIÉTÉ FORESTIÈRE
DE FINLANDE

Silva Fennica

N:o 104 (1960)

1. **Mauno Forsström:** Maanhankintalain ja siihen liittyvien lakien toimeenpanon vaikutuksista valtion metsätalouteen ..... 1—44
Referat (Über die Auswirkungen des Vollzugs des Landbeschaffungsgesetzes und der anschliessenden Gesetze auf die staatliche Forstwirtschaft in Finnland) ..... 45—47
Liitteet ..... 48—50
2. **Martti Nenonen ja Juhani Jukola:** Tukkimiehen täin (*Hylobius abietis L.*) tuhoista mäntytaimistoissa ja niiden torjunnasta DDT:n avulla ..... 1—29
Summary (Pine weevil (*Hylobius abietis L.*) injuries and their control by DDT in pine seedling stands) 30
3. **Seppo Ervasti:** Metsäntuotteet Ison-Britannian rakennusaineiden mainonnassa .... 1—55
Liite — Appendix 56
Summary (The position of forest products in advertising of building materials in Great Britain ..... 57—61

MAANHANKINTALAIN JA SIIHEN LIITTYVIEN
LAKIEN TOIMEENPANON VAIKUTUKSISTA
VALTION METSÄTALOUTEEN

MAUNO FORSSTRÖM

REFERAT:

*ÜBER DIE AUSWIRKUNGEN DES VOLLZUGS DES LANDBESCHAFFUNGS-
GESETZES UND DER ANSCHLIESSENDEN GESETZE AUF DIE
STAATLICHE FORSTWIRTSCHAFT IN FINNLAND*

HELSINKI 1960

Alkusanat

Viime vuosina on varsinkin asutustoiminnan yhteydessä usein esitetty milloin suur- milloin pienmetsätalouden valopuolia ja mahdollisuuksia. Näin on myös valtion metsätalouden merkityksestä ja valtion metsien käyttämisestä asutustarkoituksiin lausuttu varsin eriäviä mielipiteitä esim. valtion metsätaloutta tai asutusta toteuttavien viranomaisten taholta. Eduskunnan vahvistama normaaliaikoja varten tarkoitettu ns. maahankkimislaki (laki valtion maan käyttämisestä ja maan pakkolunastamisesta maankäyttölain tarkoituksiin), joka v:n 1959 alusta astuu voimaan, kumoten mm. poikkeuksellisen maanhankintalain, koskee läheisesti valtion metsiä. Mainittakoon vielä, että v. 1959 tulee kuluneeksi 100 vuotta valtion metsähallinnon vakinaistamisesta. Nämä näkökohdat tuntuvat tekevän seuraavan tutkimuksen ajankohtaiseksi.

Tehtävä ei suinkaan ole helppo. Se, mitä aiheesta on kirjoitettu, on suhteellisen vähäistä ja hajanaista. Edelleen ovat julkisuudessa esitetyt mielipiteet — kuten kirjoitusta luettaessa voi havaita — varsin vastakkaisia ja myös usein ilmeisesti poliittisen kannan värittämiä. Tutkimuksen kohteena olevien lakien toimeenpano ei myöskään ole yhtenäistä alueellisesti tai ajallisestikaan. Paras mahdollinen perusaineisto — maanlunastuslautakuntien alkuperäiset maata ja puustoa koskevat asiakirjat — ei ole yksityisen tutkijan saatavissa. On kyseenalaista, olisiko tämä aineisto nykyään muutenkaan kerättävissä, koska se osaksi on maanlunastuslautakuntien, osaksi toimitusinsinöörien tai muiden viranomaisten hallussa.

Kaikille niille henkilöille, jotka tavalla tai toisella ovat auttaneet tämän tutkimuksen suorittamisessa, lausun täten kunnioittavat kiitokseni. Erikoisesti kiitän opettajaani professori EINO SAARTA, jonka asiantuntemus, kokemus ja myötmielisyys on ollut apunani työn alusta loppuvaiheeseen saakka. Metsätieteellisen Seuran ansiota on, että tutkimus on painettu ja julkaistu.

Helsingissä, toukokuussa 1959

Mauno Forsström

Sisällysluettelo

	Sivu
1. Johdanto	5
11. Historiallinen katsaus	5
12. Toisen maailmansodan aiheuttamat muutokset Suomen valtion metsien osalta	7
2. Tutkimuksen tarkoitus ja toteuttaminen	8
21. Tutkimuksen tarkoitus	8
22. Aiheen rajoittaminen	8
23. Aineiston valinta	10
3. Valtion metsämaista luovutetut alueet ja rakennuspuut	11
31. Luovutetut metsämaat määrittäin ja alueittain	11
32. Luovutetun maan laatu ja asema	13
33. Yhteismetsät	14
34. Metsäkoulujen osuus	14
35. Rakennuspuut	15
4. Metsämaan ja puuston hinnoittelu	16
41. Yksikköhinnat	16
42. Hintain alennukset ja luovuttajalle maksettava hinta	18
5. Hakkuukiellot, niiden laajuus ja vaikutus	21
6. Tutkimuksen osoittama omaisuuden siirto	24
7. Työllisyyskysymys	28
8. Verotus	31
9. Hallinto-organisaation muutoksia	34
10. Valtion metsätalouden tulevista mahdollisuuksista	36
101. Etelä-Suomi	37
102. Pohjois-Suomi	39
Kirjallisuusluettelo	41
Lyhennyksiä	43
Referat	45
Liitteet	48

1. Johdanto

11. Historiallinen katsaus

Jo varhaisina aikoina hallitsijat ovat eri maissa pidättäneet itselleen oikeuksia arvokkaihin metsiin, esim. metsästyistä, rakentamista tai kaupantekoa varten. Metsän käytöllä näyttää kuitenkin tällöin yleensä olleen eksploatoiva luonne. Mutta historiallisena aikana on eri maissa ja eri aikoina hallitsijalla ollut metsien käytön suhteen useita muitakin pyrkimyksiä. Niinpä on asutusta metsä- ja raja-alueilla suosittu verotulojen hankkimiseksi tai puolustustarkoituksia varten. Uudenajan kuluessa ovat eri talouspoliittiset oppisuunnat antaneet leimansa sekä viljelys- että metsämaan käyttämiseen. Niinpä merkantilismien mukaan valtion omaisuutta ei saanut luovuttaa pois. Fysiokratismi, joka suosi maataloutta, oli halukas päinvastaiseen menettelyyn, mutta ei päässyt huomattavasti talouspolitiikkaa ohjaamaan. Sensijaan voimakas liberalismi sai 1700- ja 1800-luvulla useissa maissa vallinneen valtion rahapulan yhteydessä aikaan, että suuria metsäalueita myytiin yksityisille. Tämän seurauksena mm. Ruotsin valtio menetti maan eteläpuoliskossa 2/3 metsistään (SAARI, 1924, VtKk IV ss. 383 ja 384). Uusimman ajan talouspolitiikka on osoittanut yleensä valtion metsänomistusta suosivaa suuntaa, nimenomaan Itä-Euroopan maissa ja Intiassa, jossa metsät on valtaosaltaan sosialisoitu. Kanadassa on tuotannon piiriin luetusta metsäalasta arvioitu noin 70 % edelleenkin kuuluvan valtiolle.

Mitä erikoisesti Suomeen tulee, näyttää siltä, että täällä ei ennen Ruotsin vallan aikaa vallinnut ns. agraarikommunismi metsiinkin nähden. Kylien ympärillä olevat metsämaat nimittäin olivat yhteisiä sanan laajimmassa merkityksessä. Kyläkunta näyttää olleen metsän varhaisin haltija. Tosin tällä metsällä ei ollut siihen aikaan niin tarkkoja rajoja kuin Ruotsissa (HAATAJA, 1931, ss. 12 ja 13). Ruotsin valloitetun tämän maan tulivat myös sikäläiset lait yleensä täälläkin noudatettaviksi. Näistä varhaisista lakisäännöksistä on kuuluisaksi tullut Kustaa Vaasan v. 1542 antama plakaatti, joka koski Ruotsin pohjoisimpia maakuntia. Siinä valitettiin, että kyläkunnat omistivat itselleen penikulmittain metsämaita, vaikka niillä ei ollut siihen mitään oikeutta, koska tällaiset asumatomat erämaat kuuluivat »meille, Jumalalle ja Ruotsin kruunulle». Plakaatin tarkoitusta on tulkittu eri tavoin. Toisten tutkijain mukaan kruunu tällä toi-

menpiteellä julisti omikseen erämaat, joita kukaan muu ei omistanut. Toisten mukaan tarkoitus oli saada kruunulle vain hallinnollinen määräysvalta erämaihin, jotka olivat edelleen res nullius eli kenenkään omistamattomia. Vuoriteollisuuden elpymässä 1600-luvulla annettiin tärkeä metsäasetus v. 1683, jossa mm. määrättiin niiden erämaiden ja metsien erottamisesta kruunulle, joihin maan asukkaat eivät voineet näyttää parempaa oikeutta. Tämän asetuksen antamisen jälkeen ei Haatajan mukaan Suomessa ole ollut kenellekään kuulumattomia alueita (HAATAJA, 1931, ss. 42—44). Sittenkin varsinkin vuoden 1775 isojakoaasetus teki mahdolliseksi käytännössä suorittaa sekä erämaiden että liikamaiden erottamisia. Tällöin kävi mahdolliseksi myös kruunun uudistilojen perustaminen. Kuitenkin metsätilojen perustaminen nimen omaan kiellettiin (S. SALMINEN, 1958, s. 2). Mainittakoon, että eräitä valtion liikamaiden erottamisia suoritetaan vielä Pohjois-Suomessa, varsinkin Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa kesken eräisissä isojakotoimituksissa.

1800-luvulle oli ominaista erilaisen puutavaran kysynnän huomattava suureneminen ja tämän mukana metsäteollisuuden syntymisvaihe. Valtion metsähallinto vakinaistettiin 1850-luvulla. Asutustoiminta valtion mailla oli vielä verrattain vähäistä. Niinpä silloisten eri asetusten mukaan vuoteen 1922 mennessä on uudistiloja, joiden keskikoko oli noin 300—400 ha, perustettu Pohjois-Suomen valtion maille yhteensä 616 ja pientiloja, joiden keskikoko oli noin 70 ha, 686 kappaletta (K. KALLIO, 1954, s. 4). Vuoden 1886 metsälaki näyttää asettaneen metsätalouden valtion maiden asuttamisen edelle. Mainittakoon, että J. V. Snellman, joka ei luottanut metsätalouden tulevaisuuteen Suomessakaan, kuitenkin asetti valtion metsätalouden erikoisasemaan ja vaati, että valtion metsänomistuksesta oli pidettävä huolta (HELANDER, 1949, ss. 88 ja 89).

1900-luvun alkupuolella oli itsenäistyneen Suomen suurin maareformi torpien ja eräiden muiden vuokra-alueiden lunastaminen v. 1918 annetun lain mukaan. Vuoden 1937 loppuun mennessä itsenäistyneistä yli 120 000 vuokra-alueesta oli valtion metsien ja virkatalojen osuus kuitenkin vain noin 14 600 (HELANDER, 1949, s. 311). Valtion metsämaiden asuttaminen saavutti kuitenkin yhä laajemmat mittasuhteet. Niinpä vuoden 1922 lakia valtion metsämaiden asuttamisesta ja niillä olevien vuokra-alueiden lunastamisesta oli vuoden 1934 loppuun mennessä toteutettu niin, että itsenäistyneille vuokra-alueille oli annettu noin 354 500 ha ja uusille tiloille 84 100 ha valtion metsämaata (JOKINEN, 1939, s. 3). Vuoden 1936 asutuslaki, joka kumosi edellä mainitun lain, oli yhteinen sekä yksityisille että valtion maille. Tämän lain toimeenpanosta on mainittu, että sitä toisen maailmansodan luomien olosuhteiden vuoksi ei oikeastaan lainkaan voitu toteuttaa (mm. HAATAJA, 1955, s. 60). Mainittakoon kuitenkin, että vuosina 1946—1955 on metsähallitus tämän lain mukaan määrännyt asutus suunnitelmat tehtäväksi n. 3 700 hakemuksen johdosta ja alistanut maatalousministeriölle n. 3 600 hakemusta (LINKO, 1955, s. 1) sekä että ministeriö on määrännyt kiireellisesti loppuunsaattavaksi yli 100 toimitusta (SAARINEN, 1952, s. 5).

Jos metsähallitus on katsonut hakijan täyttävän laissa mainitut ehdot ja asutukseen sopivaa maata on haetulta paikalta löydetty riittävästi, on hakemus hyväksytty. Jos jomman kumman edellytyksen on katsottu puuttuneen, on asia alistettu. Alistetuista hakemuksista on n. 1/3 hyväksytty.

Kaikkiaan on vuoden 1958 loppuun mennessä metsähallituksen alaisille valtion maille asutuslain mukaan muodostettujen tilojen ja lisämaiden lukumäärä 1 255 ja vastaava maa-ala n. 55 500 ha. Tästä alasta on vain vajaa 1/10 joutomaata.

12. Toisen maailmansodan aiheuttamat muutokset Suomen valtion metsien osalta

Suomen valtion metsät ovat itsenäisyysaikana antaneet huomattavan lisän kansantaloudelle. Mainittakoon tässä muutamia tuloksia. Vuosien 1922—37 aikana oli valtion metsistä hakattu ja luovutettu saha- ym. järeitä havupuita vuotta kohti keskimäärin 1 715 000 k-m³ ja muita raakapuutavaroita 1 928 000 k-m³. VV. 1917—37 aikana oli metsätaloutta varten kuivattu suota yhteensä yli 173 000 ha (TV, 1938, ss. 102 ja 106). Samana aikakautena oli toimitettu hakkaus- ja viljelyalan valmistus- ja kulutustöitä noin 251 000, harvennushakkuuksia ja taimiston perkauksia n. 281 000 sekä kylvöjä ja istutuksia n. 134 000 ha:n alalla. Aikakauden lopussa oli käytössä yli 100 taimitarhaa ja karsittu yli 600 000 runkoa.

Toisen maailmansodan aiheuttamat menetykset Suomen valtion metsien osalta olivat valtavat. Välittömiä menetyksiä oli seuraavasti. Metsämaan ala ilman joutomaata väheni Neuvostoliitolle luovutettujen alueiden takia noin 9.2 miljoonasta 7.6 miljoonaan hehtaariin, puusto 517—428 miljoonaan m³:iin ja vuotuinen kasvu noin 9.5—8.3 miljoonaan m³:iin. Verrattuina muiden omistajaluokkien metsien menetyksiin olivat valtion menetykset suurimmat. Tähän on lisättävä, että Etelä-Suomen valtion metsissä nämä menetykset olivat paljon tuntuvammat kuin Pohjois-Suomessa. Onhan jo keskikasvun Suomen eteläpuoliskon valtion metsissä sodan jälkeen laskettu olevan 2.2 m³/ha kuoretta, mutta pohjoispuoliskon valtion metsissä vain 0.8 m³/ha (ILVESSALO, 1949, MTJ 35.6, s. 49 ja sama, 1948, MTJ 35.5, s. 38). Pohjois-Suomessa luovutettuihin valtion metsiin kuului huomattavasti joutomaata ja ns. O-alueita. Hallinnollisesti siellä kokonaisuudessaan luovutettiin vain 1 hoitoalue, Etelä-Suomessa sensijaan 6. Lisäksi tuli sotakorvausten, jälleenrakennusten ja ylimääräisten polttopuuvelvoitteiden aiheuttama valtion metsien puuston vähennys heti sodan jälkeisinä vuosina. Edelleen oli valtion maaomaisuuden ensisijaisesti kestettävä se paine, joka aiheutui hankittaessa luovutetuilta alueilta siirtyneelle väestölle ja muille sodasta kärsimään joutuneille uusia elinmahdollisuuksia. Tämä paine on tähän mennessä Suomen eteläpuoliskon valtion metsille ollut raskain.

2. Tutkimuksen tarkoitus ja todeuttaminen

21. Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksessa pyritään selvittämään sen menetyksen suuruus, joka kohtasi valtion metsätaloutta Suomessa II maailmansodan aiheuttaman poikkeuksellisen maareformin vuoksi. Koska metsämaa-alojen ja puuston luovutukset tässä suhteessa ovat selvimmin havaittavia tekijöitä, kohdistuu tutkimus etupäässä niihin. Koottuja lukumääriä on verrattu mm. vastaaviin lukumääriin ennen po. maareformia. Erityistä huomiota on kiinnitetty hakkuukieltojen vaikutukseen. Tältä pohjalta ja asiantuntijain lausuntoja apuna käyttäen on pyritty osoittamaan kansantalouden kannalta tärkeitä vaikutuksia työllisyyteen ja verotukseen, jonka ohella on selvitetty niitä muutoksia, joita metsähallinnon organisaatiossa ja sen alaisten metsäkoulujen toiminnassa on havaittavissa. Reformin vaikutuksia metsähallinnon itsessään tärkeään liiketoimintaan ei kirjoituksessa varsinaisesti ole esitetty, koska tähän toimintaan vaikuttavat useat tutkimuksen ulkopuolisetkin tekijät. Lopuksi on koetettu valottaa tulevaisuuden näköaloja erikseen Pohjois- ja Etelä-Suomen osalta.

Useat asiantuntijat ovat kirjoituksissaan korostaneet sitä, että nykyisestä asutustoiminnasta puuttuu suunnitelmallisuutta, joka ottaisi tarpeeksi huomioon kansantalouden eri sektoreiden vaatimukset. Uuden maankäyttölain 5 luvussa on myös säännöksiä siitä, missä tapauksessa maan käytön yleissuunnittelu voidaan suorittaa ja mitkä tekijät siinä on otettava huomioon. Tässä kirjoituksessa tahdotaan eräältä julkisen sektorimme tärkeältä alalta tuoda esille seikkoja, joiden tunteminen voi olla hyödyksi asutustoimintaa jatkettaessa yleensä ja valtion mailla erityisesti.

22. Aiheen rajoittaminen

Kronologisesti on tutkimuskaudeksi valittu ajanjakso 5. 5. 1945—31. 12. 1957. Tänä aikana on nimittäin ainakin likimain saatettu loppuun siirtoväen ym. maansaantia turvaavan, 5. 5. 1945 annetun poikkeuksellisen asutustoiminnan päälain eli maanhankintalain toimeenpano. Myöskin vuonna 1955 annetun ns.

lisämaalain (laki maanhankintalain soveltamisesta eräissä tapauksissa 21. 1. 1955) toimeenpano päättyy — ylimenokauden loppuselvityksiä lukuun ottamatta — 16. 8. 1958 annetun, säännöllisiä oloja varten tarkoitetun maankäyttölain sekä valtion maan käyttämisestä ja maan pakkolunastamisesta maankäyttölain tarkoituksiin annetun lain astuessa voimaan 1. 1. 1959. Siirtoväen pika-asutuslaki, joka annettiin 28. 6. 1940 ja jonka mukaan valtion metsämaista ehdittiin välirauhan aikana lainvoimaisesti erottaa laskelmien mukaan tuskin 30 000 ha, ei siis kuulu tutkimuksen piiriin. Samoin on vuoden 1936 asutuslain laita. Sensijaan ns. Kuusamon-Sallan maanhankintalaki, vaikkakin sen toimeenpano vielä on kesken eräinen, on saatavissa olleen aineiston mukaan tutkimukseen otettu, koska tämä Pohjois-Suomen osalta muuten tulisi kovin puutteelliseksi. Kuitenkin ainoastaan lain 7, 9 ja 9a §§:ien mainitsemissa tapauksissa tehdään ns. yleisen maanhankintalain mukaiset ja siis tässä tutkimuksessa käyttökelpoiset ottamispäätökset. Muiden lain pykälien samoin kuin Pohjois-Suomessa toimeenpantujen erikoisten asutuslakien toimeenpanosta esitetään seuraavassa luvussa täydentäviä tietoja. Niistä useista laeista, asetuksista, valtioneuvoston ja maatalousministeriön päätöksistä ja ohjeista, jotka tutkimusajan asutuslakien säännöksiin kuuluvat ja valtionkin maita koskevat, mainittakoon tässä yhteydessä vain laki maanhankintalain nojalla perustettavista yhteismetsistä, ns. Kemijärven-Sallan lisämaalaki ja ns. Kuusamon pientilalaki.

Tutkimus kohdistuu ainoastaan metsähallituksen hallinnassa olevaan maahan. Tämä siitäkkin syystä, että valtion metsätalouden harjoittaminen on juuri metsähallituksen tehtävänä (Metsähallinnon ohjesääntö 24. 8. 1922, §§ 1 ja 2) ja että valtaosa valtion metsämaista on myös metsähallituksen valvonnassa. Tosin useilla muilla virastoilla ja laitoksilla on hallinnassaan metsämaita, joita ne ovat joutuneet luovuttamaankin asutukseen, mutta pääasiassa kuitenkin näiden metsämaitten käyttö on liittynyt tutkimustoimintaan, maatalouteen, puolustustehtäviin tai johonkin muuhun kuin metsätaloudelliseen tarkoitukseen. Nämä metsämaat ovat alaltaan pieniä. Niinpä metsäntutkimuslaitoksesta saadun tiedon mukaan on sen hallinnassa olleesta n. 26 000 ha käsittävästä talous-toiminnan piiriin kuuluvasta metsämaa-alasta n. 2 500 ha viime sodan jälkeen otettu asutukseen.

Tutkimus kohdistuu ainoastaan varsinaiseen metsämaahan. Joutomaa on tässä kirjoituksessa mainittu ainoastaan osoittamaan metsähallinnolle kuuluvan maaomaisuuden laadun jakaantumista. Viljelysmaat metsähallituksen hallinnassa olivat maanhankintalain toimeenpanon alkaessa jo niin vähäisiä, ettei niiden syrjäyttäminen vaikuta merkittävästi tämän tutkimuksen tuloksiin. Niinpä vuonna 1938 näyttää valtion omistuksessa olleesta maa-alasta vain 1 % olleen viljelys-, tie-, varasto-, yms. alueita (ILVSSALO, 1943, s. 62).

23. Aineiston valinta

Koska alkuperäinen, täydellinen asiakirja-aineisto ei ole ollut saatavissa, ovat tutkittavina lähinnä olleet ne maanlunastuslautakuntien asiakirjat, joita lautakunnat viran puolesta ovat metsähallitukselle toimittaneet eli lainvoimaiset ottamis- ja arvioimispäätökset. Nämä päätökset karttapiirroksineen oli metsähallituksessa tarkastettu, kirjattu ja lajiteltu. Ottamispäätösten kokoelmaa voinee pitää jokseenkin täydellisenä lukuun ottamatta rakennuspuista tehtyjä erillisiä ottamispäätöksiä. Osa rakennuspuista on nimittäin otettu vasta arvioimistoimituksen yhteydessä. Arvioimispäätöksistä oli tutkimuksen tekoaikana < 10 % saapumatta. Lisäksi on käytetty laskelmia maanluovuttajalle maksettavista hinnoista näytteenä. Lautakunnat eivät ole olleet velvollisia niitä lähettämään maanluovuttajille, mutta ovat kuitenkin puheenjohtajan allekirjoittamina toimittaneet niitä lukuisissa tapauksissa maan eri puolilta metsähallitukselle. Tätä aineistoa on arkistotiedoilla, lukuisilla tiedusteluilla ja alaa koskevan kirjallisuuden avulla täydennetty.

3. Valtion metsämaista luovutetut alueet ja rakennuspuut

31. Luovutetut metsämaat määrittäin ja alueittain

Metsätilaston mukaan vv. 1944—48 oli metsätalouteen kuuluva pinta-ala koko maassa 1. 1. 1945 luokittain tuhansiksi hehtaareiksi pyöristettynä seuraava:

Kasvullista metsämaata	4 983 000 ha
Huonokasvuista metsämaata	1 874 000 »
Joutomaata	3 395 000 »
Yhteensä	10 252 000 ha

Lähdettäessä laskemaan eri maanhankintalakien mukaista maanluovutuksen kokonaismäärää, otettiin perusteeksi ottamispäätösten kokonaisalat (ilman vesiä). Pinta-alamerkintöjen vaihtelevuuden takia ei jako metsäluokkiin ollut mahdollista. Koska tarkistetut pinta-alat ilmoitetaan vasta arvioimistoimituksissa, pyöristetään alat tässä täysille sadoille hehtaareille.

Alueittaisena jakoperusteena on noudatettu hallinnollista piirikuntajakoa, jota metsätilastoissakin noudatetaan ja joka on osoittautunut tässä tutkimustehtävässä yksinkertaisimmaksi. Tämä jako samoin kuin hoitoalueiden jakautuminen piirikuntiin näkyy jäljempänä, kartogrammissa liitteestä I kirjoituksen lopussa, tutkimuskautena toimitettuja harvoja muutoksia lukuun ottamatta. Hoitoalueet on tähän tutkimukseen otettu sellaisina kuin ne olivat kunkin perustamistoimituksen laillistuessa. Tulokset esitetään ensin maan kameraalisen jaon ja sitten toimeenpantujen lakien mukaan jaoitettuina.

Taulukko 1. Ottamispäätösten mukaiset maa-alat vuoden 1957 loppuun mennessä maan luonnon mukaan jaoitettuina.

Piirikunta	Varsinaista valtionmaata	Veroluontoista maata hehtaaria	Virkatalo- maata
Perä-Pohjola	262 100	3 500	600
Pohjanmaa	473 700	3 300	6 600
Itä-Suomi	38 700	3 700	12 100
Länsi-Suomi	127 600	6 400	41 900
Koko maassa ...	902 100	16 900	61 200

Taulukosta havaitaan, että varsinaista valtion maata, johon kuuluvat myös aikanaan kruununpuistoiksi julistetut metsämaat, on otettu maan pohjoisosassa, kun siihen luetaan Perä-Pohjolan ja Pohjanmaan piirikunnat, 735 800 ha. Sensijaan virkatalojen, joista pääosa on sotilasvirkataloja, käyttö MHL:n ja siihen liittyvien lakien tarkoituksiin kohdistuu etupäässä maan eteläosaan. Veroluontoiisiin maihin kuuluu valtiolle sen metsätaloutta varten ostettuja tiloja. Johtuen metsähallituksen ja maanlunastuslautakuntien erilaisesta kirjanpidosta ei taulukon jaoittelua voi pitää täydellisen tarkkana. Luvut onkin pyöristetty sadoiksi hehtaareiksi.

Taulukko 2. Taulukon I maa-alat jaotettuina toimeenpantujen lakien mukaan.

Piirikunta	MHL	Lisämaa-laki hehtaaria	K-S-MHL
Perä-Pohjola	239 900	3 700	22 700
Pohjanmaa.....	352 400	45 100	86 100
Itä-Suomi	43 700	10 700	—
Länsi-Suomi	160 100	15 800	—
Koko maassa ...	796 100	75 300	108 800

Taulukosta havaitaan, että ns. lisämaalain mukaan otettu ala on vajaa 10 % MHL:n mukaan otetusta alasta. Kuusamon-Sallan maanhankintalain toteuttaminen Kuusamon, Posion ja Sallan kunnissa jatkuu, kuten aikaisemmin on mainittu, edelleen. Luovutetun maa-alan jakautuminen piirikunnittain ha:ssa ja %:ssa selviää myös kirjoituksen lopussa olevasta liitteestä 2, joskin kartogrammin alkuaajankohta on 1. 1. 1941 ja pika-asutuslain toimeenpano sisältyy siihen.

Koska taulukot käsittävät vain varsinaisilla ottamispäätöksillä muodostetut tilat ja alueet ja K-S-MHL:n toimeenpanosta sen mukaan vain lain 7, 9 ja 9a §§:ssä mainitut maanotot, on loppualaan lisättävä vielä sanotun lain 1—6 §§:n ja ns. Kemijärven-Sallan lisämaalain mukaan otetut alueet, jolloin asetelma muodostuu seuraavaksi:

MHL:n, K-S-MHL:n 7, 9 ja 9a §§:n sekä lisämaalain mukaan	980 200,
K-S-MHL:n 1—6 §§:n mukaan	95 700 ja
Kemij.-S-lisämaalain mukaan.....	3 900 eli
yhteensä	1 079 800 ha.

Tähän summaan eivät siis kuulu v. 1931 annetun Kuusamon pientilalain mukaan itsenäistyneet tilat ja alueet, joita tutkimuskauden lopussa oli noin 78 400 ha eivätkä pika-asutuslain mukaan valmistuneet tilat tai alueet, joita oli vajaa 30 000 ha. K-S-MHL:n mukaisia vireillä olevia toimituksia oli tutkimuskauden päättyessä pääasiassa Sallan kunnassa n. 36 000 ha:n alalla. Metsä-

hallinnolle kuuluvan maa-alan vähentyminen koko valtakunnassa oli siis maanhankintalain ja siihen liittyvien lakien toimeenpanossa runsaasti 10 %. Esitettävään tässä lisäksi viimeksi tilastoitu pinta-alan jakaantuminen.

Taulukko 3. Metsähallinnon hallinnossa olevien maiden pinta-ala metsähallituksen arvioimis-osaston pinta-alaselvityksen mukaan 1. 1. 1957 koko maassa.

	Kasvullista metsämaata	Huonokasvuista metsämaata	Joutomaata
	tuhatta hehtaaria		
Taloustoiminnan piirissä	3 156 000	889 000	1 716 000
Taloustoiminnan ulkopuolella ..	1 270 000	598 000	1 550 000
Yhteensä	4 426 000	1 487 000	3 266 000

Taloustoiminnan ulkopuoliset maat sisältävät luonnon- ja kansallisuistoja, suojametsä- ja hakkuukiello- ym. alueita, ei kuitenkaan ns. O-alueita. Asetelma osoittaa joutomaan nykyistä suurta osuutta valtion metsissä. Valtaosa siitä on Pohjois-Suomessa.

32. Luovutetun maan laatu ja asema

Lienee yleinen käsitys, että valtiolta ensisijaisena luovutusvelvollisena maanhankintalain mukaan yleensä on parhaita metsämaita otettu ja huonoimpia jätetty jäljelle. Tämän kirjoittaja on tehnyt tunnusteluja sen seikan selvittämiseksi, onko metsämaiden jakautumisessa kasvulliseen, huonokasvuiseen ja joutomaahan tapahtunut oleellisia muutoksia. Tällöin on ilmennyt, että mm. metsämaiden arvosteluperusteiden muututtua ja ojitusten parannettua asutuksesta jäljelle jäänyttä metsäalaa, tarvittaisiin aivan erikoinen tutkimus, jotta ko. seikasta saataisiin pätevä selvitys. On kuitenkin lukuisia seikkoja, jotka viittaavat siihen, että kehitys on ollut valtion metsätaloudelle epäedullinen. Niinpä MHL:n 45 § ja ASO:n toistuvat uusien tilojen elinkelpoisuudesta annetut ohjeet ovat tästä merkinä. Rakennuspuiden ottaminen tiloilta valtiolle jätetystä maasta on ainakin heikontanut valtion metsien puuvarastoa. V. 1955 alkuun mennessä on luovutettu asutustoimintaan ym. alueluovutuksiin n. 109 000 ha eli 46 % valtion kaikesta kuivatetusta metsäalasta (LINNAMIES, 1958, s. 40). Virkatalometsistä, jotka Etelä-Suomessa usein edustavat valtion parhaita metsämaita, ei esim. Uudenmaan läänissä 31. 12. 1957 mennessä ollut taloudellisesti katsoen muuta kuin pieniä syrjäpalstoja jäljellä. Mainittakoon vielä vertauksena, että metsäntutkimuslaitokselta asutukseen viime sodan jälkeen otetuista metsämaista n. 4/5 oli I luokan metsämaita.

Mitä tässä on sanottu otettujen metsämaiden laadusta, soveltuu suurin piirtein myös niiden asemaan puutavaran menekki-suhteiden, kuljetusteiden yms.

suhteen. Ns. kylmät tilat ja yhteismetsät ovat kylläkin poikkeuksia. Edellisiä on usein moitittu elinkelvottomiksi niin laadun kuin sijainnin perusteella. Suuret yhteismetsät voivat luonteensa mukaan sijaita syrjäseuduillakin.

33. Yhteismetsät

Saman aikaisesti MHL:n kanssa annettiin laki maanhankintalain nojalla perustettavista yhteismetsistä. Nämä luettiin asutusyhteismetsiin, erotukseksi isojaon yhteydessä perustetuista yhteismetsistä, joita esim. Kuusamon hoitoalueeseen tutkimuskauden kuluessa on muodostettu. Lain mukaan voidaan yhteismetsä tiloille perustaa myös toisen kylän, kunnan tai maanlunastuslautakunnan alueelta. ASO on antanut näistä yhteismetsistä useita yksityiskohtaisia ohjeita lausuen mm., että vastoin eräiden maanluovuttajain ehdotuksia on yhteismetsä, sen tarkoitus huomioon ottaen ja »ettei se muuttuisi tavallaan likeyritykseksi», perustettava tiloihin ja puutavaran menekisuhteisiin nähden edullisesti, ottaen myös huomioon vähempiarvoisen puun kysynnän (Lisäyksiä ja täydennyksiä maanhankintalain toimeenpano-ohjeisiin, 1946, s. 8). Valtion metsämaiden yleensä syrjäisen sijainnin vuoksi on yhteismetsiä kuitenkin jouduttu muodostamaan syrjäseuduille.

Ohjesäännön ja metsätaloussuunnitelman laatimisesta huolehtii metsähallitus, joka myös toimittaa tarkastuksia yhteismetsässä. Kun maanlunastuslautakunnat ovat velvolliset yhteismetsän perustamisesta lähettämään mhs:lle erityiset asiakirjat, ei vastaavassa ottamis- tai arvioimispäätöksessä aina ole ilmoitettu, että kysymyksessä on yhteismetsä. *Metsäpellon* mukaan näitä (samoin kuin pika-asutuslain nojalla muodostettuja) asutusyhteismetsiä v. 1954 oli 50 ja perustamisen alaisina 25, jotka sijaitsevat pääasiassa valtion metsissä (METSÄPELTO, 1954, s. 9). Kaikkiaan on MHL:n mukaisessa asutustoiminnassa muodostettu n. 100 000 ha yhteismetsiä. Yleensä ovat Suomen yhteismetsät syntyneet julkisen vallan myötävaikutuksella eivätkä metsänomistajain aloitteesta (HOLOPAINEN, 1957, ss. 160 ja 161). Maanlunastuslautakuntien laskelmista on tätä kirjoitusta tehtäessä havaittu, että yhteismetsää kohti on valtion maata käytetty Suomen eteläosassa yleensä muutamia satoja ja pohjoisosassa muutamia tuhansia hehtaareja.

34. Metsäkoulujen osuus

Tutkimus osoittaa, että metsähallinnon kouluhoitoalueet eivät suinkaan ole säästyneet MHL:n ja lisämaalain mukaiselta asutustoiminnalta, vaan se on ulottunut kaikkiin kouluhoitoalueisiin, Korkeakosken yliopiston harjoitusalue ja Kurun normaalimetsäkoulu mukaan luettuna. Liitteestä 1 havaitaan, että aikakautena 1941—53 on pika-asutus- ja MHL:n mukaan käytetty kunkin kouluhoitoalueen pinta-alasta 3—26 %. Itä-Suomen piirikunnan ainoan koulu-

hoitoalueen kohdalla on menetys suurin, edustaen arvioimispäätöksistä lasketuna, maanluovuttajalle 31. 12. 1944 hintatason mukaan määrättyä hintana yli 58 miljoonaa mk, joka vastaa n. 4 500 ha metsämaata.

Hehtaareina lasketun luovutetun maa-alan suuruudessa onkin Itä-Suomen piirikunnassa Nikkarilan hoitoalue neljännellä tilalla. Tammisaaren ruotsinkielisen metsäkoulun alkuaan lähes 10 000 ha käsittävästä maa-alasta käytettiin MHL:n ja lisämaalain tarkoituksiin runsaasti 2 000 ha tutkimuskautena. Jos edellisen lisäksi otetaan huomioon erillinen rakennuspuiden ottaminen, hakkuukiellot ja maan varaaminen vastaista asutustoimintaa varten, näyttää selvältä, että alempi ja ylempi käytännöllinen metsäopetus metsähallinnon kouluhoitoalueissa on jonkin verran kärsinyt vahinkoa asutustoiminnan vuoksi. Tästä on osoituksena sekin, että juuri näiden hoitoalueiden osalta on pidetty lukuisia T.O:n istuntoja mhs:n valitusten johdosta.

35. Rakennuspuut

Tässä yhteydessä lienee paikallaan lausua myöhemmin mainitun lisäksi muutama sana rakennuspuista, joiden ottaminen ja merkitseminen muodostettavien tilojen ulkopuolelta liittyy kiinteästi MHL:n — ja yleensäkin asutuslakien — toimeenpanoon. Valtion metsätalouden kannalta edustavat rakennuspuiden luovutukset sota-ajan luomiin erikoistarkoituksiin esim. Lapin jälleenrakentamiseen ja sotakorvauksen raaka-aineiksi suunnatonta arvon menetystä Nyky-Suomen alueella, niin järeän puuston määrään kuin sen hintaankin nähden. Maanhankintalain 58 §:n mukaan voidaan tiloilta puuttuvat tarpeelliset rakennuspuut ottaa ensisijaisesti valtion maalta. Omistusoikeuden siirtyminen näihin valtion maahan kuuluviin puihin nähden tosin on juriidinen kysymys (vertaa FORSSSTRÖM, 1936, s. 8), mutta perustuslain luontoisen MHL:n nojalla tehdyn päätöksen laillistuttua on metsänhakkuuoikeus joka tapauksessa mhs:lta lakannut. MHL:n ja siihen liittyvien lakien nojalla valtiolle (toistaiseksi) jääneeltä alueelta otettujen rakennuspuiden kokonaismäärää ei saatavissa olleen aineiston perusteella ole voitu tarkasti laskea, koska lautakuntien päätökset tässä suhteessa ovat olleet osaksi vajanaisia tai annetaan tästä päätös vasta arvioimistoimituksen yhteydessä. Harvoissa tapauksissa on runkoluvun sijasta ilmoitettu j³-määrä. Tämä on muunnettu paikallisen keskiarvon mukaan runkoluvuksi. Saapuneiden arvioimispäätösten mukaan on runkomääräksi koko maassa saatu pyöristäen 261 000 rakennuspuuta. Kun tähän lisätään erikoisin päätöksin otetut rakennuspuut, saadaan pyöreästi 402 000 runkoa, joka luku piirikunnittaisten keskiarvojen mukaan vastaisi noin 3.4 miljoonaa j³ kuorellista järeätä havupuuta. Edellä mainitun 58 §:n 1 mom:n säännöksellä valtiolle maan luovuttajana pidätettävistä puista ei ole ollut sanottavaa merkitystä. Sen sijaan 59 §:n mukaan on useissa tapauksissa tiloille pidätetty pienemmän puutavaran, esim. polttopuun hakkuuoikeuksia valtion maalla.

4. Metsämaan ja puuston hinnoittelu

On usein huomattu, että tietyn metsäalueen tai sen osan arvo riippuu monista tekijöistä, jonka vuoksi metsän arvon määrittäminen on vaikea tehtävä. On myös esitetty erilaisia mielipiteitä siitä, mikä arvo sopisi perustaksi asutuslakien mukaisissa laajoissa metsän hinnoittelutoimituksissa. Niinpä on tuottoarvoa pidetty jatkuvaa metsätaloutta ajatellen erinäisillä ehdoilla sopivana (SAARI, 1940, ss. 35 ja 36). Maanhankintatyön metsänarvioimismenetelmän luotettavuudesta antamassaan lausunnossa (ASO:n kiertokirje N:o 98, 1946) on ILVESSALO mm. maininnut, että arvioitaessa maapohja ja puusto erikseen, metsämaan tuottoarvon mukaan laskettu raha-arvo maapohjalle on todellisuudessa alhainen, myös viljelyskelpoiseen metsämaahan verrattuna ja että arvon laskennassa odotusarvo nuoren metsän suhteen samoin kuin puiden vioista ja tilan kokonaishinnasta tehdyt vähennykset ovat omiaan lisäämään menetelmän luotettavuutta.

Puuttumatta näihin perusteisiin pitemmälti mainittakoon, että MHL:n 65 § säättää käytettäväksi niin maapohjalle kuin puustollekin rakennuspuita myöten sitä paikkakunnan kohtuullista käypää hintaa, joka niillä on katsottava olleen 31. 12. 1944 lain määräämään tarkoitukseen luovutettuna, kuitenkin niin, että valtion metsämaalle Lapin ja Oulun lääneissä sekä Kuopion ja Vaasan läänien karuissa ja syrjäisissä osissa perustettaville tiloille voidaan maa metsineen kuin myös valtion maalta leimatut rakennuspuut antaa alemmalla hinnalla, erityisistä syistä ilmaiseksikin. ASO on lisäksi antanut useita ohjeita hinnoittelusta. Toinen poikkeus on lisämaalain mukaisissa toimituksissa. Tämän lain 5 §:n mukaan on 1.3 m:n korkeudelta maasta mitaten vähintään 9 Englannin tuumaa täyttävälle puille, joita ei tarvita rakennuspuiksi ja joiden poistamisen metsän metsänhoidollinen tila ja kestävä hakkuumäärä sallii, pantava paikkakunnan käypä hinta. Tässä tutkimuksessa on mainitun 5 §:n soveltaminen havaittu merkitykseltään vähäiseksi. Toiselta puolen ei ole havaittu, että metsämaata — joutomaata lukuun ottamatta — olisi annettu aivan ilmaiseksi.

41. Yksikköhinnat

ASO:n ohjeista voidaan havaita, että laskentaperusteina puustolle oli yleensä käytettävä niitä valtioneuvoston päätöksiä järeän havupuun ohjehinnoista sekä paperi- ja polttopuiden ylimmistä hinnoista, jotka annettiin vuoden 1944

loppupuolella. Kuljetuskustannukset oli myös otettava huomioon näiden päätösten mukaan. Metsämaan yksikköhinnalle olivat kussakin tapauksessa menekialue, pääasiassa tukkipuun kantohintaa silmällä pitäen ja Etelä-Suomen mustikkatyyppin maan tuottoarvo laskutoimitusten pohjana. Erityisesti oli määrittänyt, että aukeilla metsämailla uudistuskustannukset oli otettava huomioon (MAJ N:o 7, 1945, ss. 82—86). Mitä tulee maanluovuttajan suorittamiin metsänparannustöihin, ei MHL kieltänyt niitä korvaamasta. Tämän tutkimuksen perusaineiston mukaan näyttäivät ojitukset tulleen ainakin osittain hinnoitetuiksi.

Jäljempänä olevassa taulukossa on koetettu osoittaa sovellettuja keskihintoja. Tätä varten on tarkastettu kaikki mhs:een saapuneet laskelmat maanluovuttajalle maksettavasta hinnasta. Näistä laskelmista on jätetty pois < 10 ha:n kokonaisalaa tai < 200 000 mk:n maanluovuttajalle maksettavaa hintaa edustavat laskelmat niiden vähäisen merkityksen, mutta vastaavasti suuren laskutyön vuoksi. Edelleen on asuntotontit jätetty pois, koska niiden hinnoittelu voisi antaa metsämaan hinnasta väärän kuvan. Puhtaasti rakennuspuita valtiolle jäävältä alueelta edustavat laskelmat eivät nekään sisälly tähän taulukkoon. Maatalousmaan, rakennusten ja muiden etuukseen hintoja ei ole otettu huomioon siitäkään syystä, että ne kokonaisarvoihin nähden, metsähallinnon ollessa luovuttajana edustavat varsin mitättömiä arvoja. Joutomaalle on vain harvoissa poikkeustapauksissa pantu hinta. Kaikkiaan käsiteltiin 908 laskelmaa (n. 26 % ottamispäätösten kokonaisluvusta) 76 hoitoalueesta (n. 91 % hoitoalueiden kokonaisluvusta). Käsiteltyjen laskelmien kokonaispinta-ala on 1/4 ottamispäätösten vastaavasta alasta ja hintasumma lähes 1/2 saapuneiden arvioimispäätösten vastaavasta summasta. Näin ollen ja kun laskelmatulosten jakautuminen piirikunnittain kokonaispinta-alojen ja hintasummien suhteen noudattaa samaa suuntausta kuin lasketut arvioimispäätösten pinta-ala- ja hintasummat, voinee aineistoa pitää riittävän laajana.

Taulukko 4. Maanluovuttajalle maksettavasta hinnasta tehtyjen laskelmien yhteenvedosta saadut yksikköhinnat.

Piirikunta	Maatalouskelpoinen maa	Metsämaa markkaa hehtaaria kohti	Puusto ¹	Luovuttajalle tuleva hinta ¹
Perä-Pohjola	647	254	3 993	3 733
Pohjanmaa	962	415	4 973	4 961
Itä-Suomi	1 458	777	9 591	9 382
Länsi-Suomi	2 124	923	10 422	10 651

Taulukon lukuja on verrattu mhs:ssa aikaisemmin tehtyyn yksikköhintain arvioon, jolloin ei ole havaittu huomattavaa eroa. Taulukko osoittaa, että puus-

¹ maatalouskelpoisen ja metsämaan yhteisalaa kohti.

ton arvolla on ollut ratkaiseva merkitys hinnan muodostumiseen. Pelkän metsämaan hinta on ollut vain n. 1/2 viljelyskelpoisen maan hinnasta. Hintojen osittain jyrkkäkin lasku itää ja pohjoista kohti siirryttäessä johtuu ainakin osaksi MHL:n 65 §:n 3 momentin hinnoittelusäännöksestä, kuten taulukosta 6 voi havaita. Käsitellyksi saadun aineiston perusteella on puiden yksikköhintoista voitu laskea ainoastaan valtiolle jäävältä alueelta otettujen rakennuspuiden osuus n. 402 000 rakennuspuun määrälle, käyttäen piirikunnittain karkeasti pyöristettyjä keskiarvoja.

Taulukko 5. Valtion maalta tilojen ulkopuolelta otettujen rakennuspuiden pyöristetyt yksikköhinnat runkoa ja kuutiojalkaa kohden.

Piirikunta	1000 runkoa	Mk/runkoa	Mk/Engl. j ³	Arvioitu keskikuutio j ³
Perä-Pohjola	32	43	6 : 15	7
Pohjanmaa	94	60	7 : 47	8
Itä-Suomi	99	62	7 : 34	8.5
Länsi-Suomi	177	82	9 : 09	9
Keskimäärin		69	8 : 11	8.5

Suurin piirtein osoittaa tämäkin taulukko yksikköhintojen melkoista laskua itään ja pohjoiseen siirryttäessä. Koko maan keskiarvoihin vaikuttaa Länsi-Suomen piirikunnan runsas puumäärä hintoineen huomattavasti. Yksikköhintojen suhteesta käypiin markkinahintoihin tulee myöhemmin puhe.

42. Hintain alennukset ja luovuttajalle maksettava hinta

Tässä käsiteltujen lakien mukaiset hintain alennukset voidaan jakaa kolmeen pääryhmään, nimittäin puiden vikanaisuuksista johtuvat, tilakokonaisuuteen kohdistuvat sekä syrjäisillä ja karuilla seuduilla tehtävät alennukset. Mitä ensinnäkin tulee puiden vikanaisuuksista johtuvaan alennukseen, tuli tämän ASO:n ohjeiden mukaan olla n. 5—15 % puuston arvosta (MAJ, N:o 7, 1945, s. 81). Laskelmia tarkastettaessa on kuitenkin havaittu maanlunastuslautakuntien noudattaneen yleisesti vain muutamien prosenttien alennuksia, mikä tuntuu todellisuutta enemmän vastaavalta. Mainittakoon, että erään yksityisen tutkimuksen mukaan, joka suoritettiin tämän asutustoiminnan johdosta Keski-Suomessa, oli arvon alennus vikanaisien puiden osalta n. 10 %, mutta koko puuston arvosta laskettuna paljon alhaisempi sekä alhaisempi arvosta kuin puuston puuluvusta tai kuutiomäärästä laskettuna (HEIKKERÖ, 1949, ss. 429—431). Käytetyt prosenttiluvut ovat metsähallinnon taholta aiheuttaneet useita valituksia tarkastusoikeuksille, jotka muutamissa tapauksissa ovat prosenttilukuja alentaneet. Tässä yhteydessä lienee paikallaan mainita, että valituksia on aiheuttanut myös valtion metsämaitta otetun tavallista arvokkaamman puuston alhainen hinnoitus.

Usein on huomautettu, että tilakokonaisuudelle hintaa määrättäessä saadaan liian korkea arvo, kun tämä ilmoitetaan tilan eri osien, maapohjan, puuston, rakennusten jne. hintojen summana. Tähän perustuukin tilakokonaisuuteen kohdistuva alennus, jota välistä on sanottu »tukkualennukseksi». Alennuksen suuruudesta on kuitenkin monissa yksityistapauksissa oltu eri mieltä, ja useimmat metsähallinnon hinnoitusta koskevat valitukset näyttävät kohdistuneen tähän. Muutoksia alennusprosenttiin on myös tarkastusoikeuksissa saatu aikaan useissa tapauksissa. Kun tämä alennus laskelmissa maanluovuttajalle maksettavista hinnoista säännöllisesti mainitaan yhtenä lukuna yhdessä syrjäisten tai karujen seutujen alennuksen kanssa ja kun tämä alennus on käytännössä kohdistunut vaihtelevaisesti tilan eri osiin, ei sen yksityiskohtainen erittely ole tässä ollut mahdollista. Seuraavassa taulukossa onkin vain pyritty osoittamaan, kuinka suuri osa vuoden 1944 hintatason mukaisesta hinnasta valtiolle maanluovuttajana on määrätty ja miten suuri alennus hinnasta keskimäärin oli. Kuitenkin on juuri mainittuja laskelmia käsiteltäessä voitu havaita, että nyt ko. alennus on puuston kohdalla ollut tavallisin ja säännöllisin.

Taulukko 6. Maanluovuttajalle maksettavasta hinnasta tehtyjen laskelmien osoittamat metsää kasvavan maan alat, hinnat ja alennukset.

Piirikunta	Maatalouskelp. maata hehtaaria	Metsämaata	Maan ja puuston hinta miljoonaa markkaa	Luovuttajalle maksetaan	Hinnan alennus %
Perä-Pohjola ..	5 744	59 790	280.6	244.7	12.8
Pohjanmaa ...	9 456	115 775	680.0	621.2	8.6
Itä-Suomi	815	17 608	191.6	172.8	9.8
Länsi-Suomi ..	2 774	53 623	643.1	600.7	6.6
Yhteensä tai keskimäärin .	18 789	246 796	1 795.3	1 639.4	8.7

Taulukosta havaitaan, että maatalouskelpoista maata on Pohjois-Suomesta löydetty suhteellisesti enemmän kuin Etelä-Suomesta. On kuitenkin huomattava, että varsinaisen maatalousmaan osuus oli Etelä-Suomessa suurempi tämän asutustoiminnan alkaessa. Itä-Suomen piirikunnan suhteellisen suuri hinnan alennusprosentti näyttää johtuvan siellä runsaasti esiintyvistä karuista tai syrjäisistä seuduista. Täällä käytetyt korkeat alennusprosentit ovat aiheuttaneet varsinkin asutustoiminnan alkuajoina useita valituksia T.O:een. Korkeimmat ovat kokonaisalennukset kuitenkin Perä-Pohjolan piirikunnan eräissä toimituksissa, nousten 40—50 %:iin, jopa korkeammallekin. Sen sijaan ei lähdeaineisto ole osoittanut maan tai puuston aivan ilmaista ottamista, joten ei myöskään ole havaittu ilmaisiantia, kun »tilan muodostaminen on valtion metsätalouden edun mukaista» tai muita erikoisia syitä on olemassa (MAJ, 1945, N:o 7, s. 89). Se seikka, ettei kokonaisalennus viimeksi mainitussa piirikunnassa osoita korkeampaa lukua, johtuu osaksi laskelmissa runsaasti esiintyvistä lisäalueista, osaksi

K-S-MHL:n vielä vaillinaisesta toimeenpanosta. Yleensä on aineistosta havaittavissa, että suurimmat alennukset on tehty yhteismetsien kohdalla, sitten seuraavat viljelys- yms. tilat ja pienin on alennus lisämaiden tai -alueiden kohdalla. Pienen metsäpalstan hinta ha kohti on yleensäkin havaittu tilojen kaupoissa suuremmaksi kuin ison metsäpalstan (SAARI, 1940, ss. 23 ja 24). Lain säännöksen ja ohjeiden mukaan (MHL:n 65 § ja MAJ, 1945, N:o 7, s. 89) ulottuu tilakokonaisuuteen kohdistuva alennus myös valtiolle jäävältä alueelta otettujen rakennuspuidenkin hinnoitteluun. Useissa tapauksissa on toiselta puolen varsinkin Etelä-Suomen aineistosta havaittu, ettei »tukkualennusta» ole tehty. Joissakin harvoissa tapauksissa on maanluovuttajalle tulevaa hintaa havaittu lievästi nostetun. Lisäksi taulukko osoittaa, että maatalouskelpoisen maan alat verrattuna metsämaan aloihin ovat pieniä nimenomaan Etelä-Suomessa. Tämä saattaa johtua aikaisemmasta asutustoiminnasta. Yhteislaitemia onkin varsin vähän muodostettu valtion maille.

5. Hakkuukiellot, niiden laajuus ja vaikutus

MHL:n 80 §:ssä on maanlunastuslautakunnille myönnetty oikeus kieltää maanluovuttajalta metsän hakkaaminen alueelta, jonka lautakunta on suunnitellut käytettäväksi asutukseen. Kiellon rikkomisesta on määrätty rangaistus ja kieltä on voimassa siihen saakka, kunnes toimitus tällä alueella on saanut lainvoiman tai rauennut tai maanlunastuslautakunta määrättyin edellytyksin antanut hakkuuluvan. Kuten pykälän sanamuodosta ilmenee, voidaan hakkuukieltä käsittää laajemmaksi mielessä. Alueen tultua maalle paalutetuksi on nimittäin metsän hakkuu siltä alueelta automaattisesti kielletty. Hakkuukiellosta ei ole ollut valitusoikeutta eikä oikeutta vaatia luovuttajalle korvausta toimituksen rauettua saamatta jääneestä taloudellisesta edusta.

Kun maanluovuttajana on metsähallitus, on kuitenkin sen kannalta katsottuna hakkuukieltä käsiteltävä vieläkin laajemmaksi mielessä. Yhtäaikaisesti MHL:n toteuttamisen kanssa on nimittäin valtion metsämaille tehty AL:n mukaisia suunnitelmia, jolloin asutustoimintaan varatuilla alueilla hakkuukieltä myös on ollut voimassa. Tällaiset alueet ovat voineet käsittää suuria pinta-alamääriä. Esim. vuoden 1953 lopussa nämä käsittivät mhs:sta käsin suoritettujen tiedustelun tulosten perusteella Perä-Pohjolan ja Pohjanmaan piirikunnissa yhteensä n. 186 000 ha. Edelleen ei mhs ole voinut hakata Kuusamon ja Kitkan hoitoalueissa vireillä olevan isojaon vuoksi sikäläisiä valtion metsiä alueilla, jotka yllämainittuna ajankohtana käsittivät yht. n. 123 000 ha. Kun vielä otetaan huomioon metsähallinnon taloustoiminnan ulkopuolella olevat luonnon- ja kansallispuistot sekä suojametsät, yht. n. 2.84 milj. ha (mhs:n tiedonantolehti, 1958, N:o 4 s. 11) sekä laajahkot ns. O-alueet, havaitaan, miten laaja se mhs:n hallinnassa oleva ala on, jolla hakkuut eivät ole mahdollisia lainkaan tai ovat mahdollisia varsin rajoitetussa määrässä.

Asutusviranomaiset ovat tähdentäneet hakkuukiellojen antamista tarpeeksi aikaisin ja laajassa mittakaavassa perustettavien tilojen elinkelpoisuuden turvaamiseksi. ASO on nimenomaan antanut määräyksen tästä maanlunastuslautakunnille (esim. MAJ, 1948, N:o 21, s. 59). Vaikka valtion metsätalous ei ole voinut yksityisen intressin puuttuessa laajentaa hakkuutoimintaansa »aavistushakkuuksilla» ja vaikka MHL:n toteuttamisen alkuvuosina tämä sama »metsävaltio» puun saannin turvaamiseksi asetetuista myyntivoitoksista usein joutui täyttämään raskaimman osan, oli se hakkuukielloihin nähden yksityisiä maanluovuttajia huonommassa asemassa, sillä mainitut kiellot koskivat myös laajoja

yhteismetsiksi suunniteltuja valtion metsäalueita. Saattoivatpa hakkuukiellot käsittää kokonaisen hoitoalueenkin (LIFLÄNDER, 1957, s. 15).

Hakkuukieltojen laajuudesta kronologisessa suhteessa ei näiden kieltojen oikeudellisen vaikutuksen vuoksi ole esitettävissä päteviä lukuja. Tilanne on hakkuukieltoihin nähden ollut varsin labiili. Onhan kielloita voitu antaa tai peruuttaa laajempina tai suppeampina aikoina tai paikkoina nähden, ollen se siis maanluovuttajalle ainakin osittain ennakoita arvaamaton tekijä. Metsähallintoon nähden on lisäksi hakkuukieltojen antamisen tai peruuttamisen tiedoittaminen ollut varsin epäyhtenäistä. Kielloita on eräissä tapauksissa saatu paitsi ilmoitettua vain suullisesti. Tässä luvussa edellä mainitun tiedustelun perusteella voidaan kuitenkin esittää tilannekuva hakkuukieltojen laajuudesta MHL:n mukaisissa toimituksissa vuoden 1953 lopussa. Tiedustelun mukaan oli tällöin hakkuukielloissa

Perä-Pohjolan piirikunnassa noin	278 000 ha,
Pohjanmaan » »	70 000 » ,
Itä-Suomen » »	1 000 » ja
Länsi-Suomen » »	31 000 »
<hr/>	
eli yhteensä koko maassa »	380 000 ha.

Yli 1/3 tästä alasta käsitti tänä ajankohtana valmiita leimikoita. Tutkimuskauden päättyessä vuoden 1957 lopussa oli MHL:n ja siihen liittyvien lakien sekä AL:n perusteella valtion metsätaloudelle kuuluvia metsämaita yhteensä n. 1/2 milj. ha eli yli 10 % taloustoiminnan piiriin kuuluvasta kasvillisesta ja huonokasvuisesta metsämaasta hakkuukielloissa olevia alueita (mhs:n tiedonantolehti, 1958, N:o 4, ss. 11 ja 13).

Nämäkin tiedot osoittavat, että hakkuukieltojen on täytynyt melkoisesti rajoittaa valtion metsätalouden harjoittamista. Olihan ASO sitäpaitsi antanut maanlunastuslautakunnille sellaiset ohjeet niihin metsäalueisiin nähden, joita todennäköisesti tarvittiin asutukseen, että hakkuuta ilman myyntivoittoja ei yleensä olisi sallittava, että hyvillä puutavaran menekkipaikoilla saattoi hakkuuluvan myöntäminen tulla kysymykseen vain poikkeustapauksissa ja pääasiassa vain polttopuihin nähden sekä että milloin hakkuut perustuivat jälkeen 1. 7. 1944 tehtyihin vapaisiin hakkuusopimuksiin, olisi kaikki tällaiset hakkuut kiellettävä (MAJ, 1945, N:o 7, s. 129; 1948, N:o 21, ss. 59 ja 60; 1946, N:o 13, s. 99). Valtion metsätalouteen kohdistuneista vaikutuksista nimenomaan Länsi-Suomen piirikunnan hyvämenekkisillä seuduilla kirjoitettiin Metsälehdessä lokakuussa 1947 seuraavasti:

» — — — Toisaalta tähänastiset runsaat hakkuut ovat paljon kaventaneet vastaisia mahdollisuuksia, toisaalta maanlunastuslautakuntien kuluvana vuonna antamat erittäin laajat ja ehdottomat hakkuukiellot, joita puun saannin turvaamislaki ei enää millään tavoin ole torjumassa, johtavat toimettomuuteen tai ainakin hakkuutoiminnan supistamiseen sellaisissakin tapauksissa, missä metsävarat muuten sallisivat runsaitakin hakkuumääriä» (Lihtonen 1947, s. 6).

Hakkuuta ja yleensäkin valtion metsätalouden harjoittamista rajoittava vaikutus on tunnut erityisesti Perä-Pohjolan piirikunnassa, kuten edellisestä hakkuukieltoalojen jakautumista osoittavasta luettelusta havaitaan. Tämän piirikunnan laajoja valtion metsiä koskeneiden hakkuukieltojen vaikutuksista voineekin sanoa, että metsähallinnolta on siellä ajoittain puuttunut työrauha, sen yrittäessä harjoittaa järkipäristä kestävä metsätaloutta (LIFLÄNDER, 1957, s. 15; vertaa myös KALLIO, 1948, s. 125).

Nämä lausunnot puhunevat puolestaan. Sen sijaan on jo tässä luvussa edellä mainituista syistä sangen vaikea numeroilla tai raha-arvoilla pätevästi osoittaa hakkuukieltojen rajoittavan vaikutuksen määrää. Sitä paitsi tämä vaikutus on saattanut olla varsin monitahoinen. Voidaanhan esim. ajatella mahdolliseksi, että ilman hakkuukieltoja jotkut järeän puun erät olisi myyty ns. Korean noususuhdannetta hyväksi käyttäen tai että työttömyyden torjumiseksi olisi jonakin vuonna avattu laajempia työmaita hakkuukielloista vapaille metsämailla.

6. Tutkimuksen osoittama omaisuuden siirto

Edellisessä luvussa viitattiin siihen, että nyt kysymyksessä olevan asutus-toiminnan vaikutukset valtion metsätalouteen ovat varsin monitahoisia. Seuraavat luvut tulevat tukemaan tätä väitettä. Sitä paitsi maanlunastuslautakunnat eivät ole valtiolta ottaneet asutustarkoituksiin vain maa-alueita puustoineen, vaan lukuisissa tapauksissa perustaneet erilaisia rasitteita, esim. maanparannus-aineiden tai polttopuiden otto-oikeuksia, kulkuoikeuksia jne. Nämä oikeudet on yleensä hinnoitettukin, mutta ei niiden raha-arvoista ole ollut mahdollista saada päteviä kokonaistietoja tätä kirjoitettaessa. Puuston ja maapohjan hintoihin verrattuna niiden arvo on vähäinen. Suuri osa näistä raha-arvoista näyttää sisältyvän arvioimispäätösten hintasummiin »muina etuuksina». Mainittakoon tässä yhteydessä, että sen omaisuuden määrään, joka valtiolta metsävarojen omistajana on yksityisille subjekteille siirtynyt, on huomattavasti vaikuttanut ns. tukimetsäperiaatteen voimakas sovelluttaminen asutustoiminnassa, jota periaatetta tutkimuskautena ensi kerran lakimääräisesti sovellettiin entisen asutustoiminnan kotitarveperiaatteen sijasta ja jonka soveltaminen on mm. vaikuttanut, että MHL:n mukaiset viljelystilat ovat saaneet keskimäärin suuremman metsämaa-alan kuin ohjeeksi asetettu periaate »puolet kotitarve- ja puolet myyntimetsää» edellyttäisi (KALLIO, 1954, s. 17). Vielä huomautettakoon, että maan omistuksen mukana siirtyy myös erinäisiä oikeuksia, esim. metsästys-oikeus, joita ei kuitenkaan liene erikoisesti hinnoitettu. Onko suoritettujen metsänparannustöiden arvo täysin hinnoitettu, ei ole voitu todeta.

Kirjoituksen sivuilla 11—13 ja liitteessä 2 esitetyt luvut osoittavat, että metsähallinnon metsämaista, joutomaat mukaan luettuna runsaasti 1 miljoona ha eli n. 10 % on vaihtanut omistajaa MHL:n ja siihen liittyvien lakien toimeenpanossa tutkimuskautena. Alla olevassa taulukossa esitetään tämän muutoksen jakautuminen piirikunnittain niissä erissä, jotka tähän mennessä saapu-neisiin arvioimispäätöksiin on merkitty. Maatalous-, jouto- ja maatalouskel-poista maata ei kuitenkaan niiden suhteellisen vähäisen merkityksen ja vastaa-vasti suuren laskutyömäärän vuoksi ole erikseen merkitty, vaan ne sisältyvät koko maa-alaan. Joutomaata ei sitä paitsi aina ole arvioimispäätöksessä eritelty. Rakennuspuut on otettu huomioon sikäli kuin niiden määrä on päätöksissä mainittu. Taulukko perustuu hoitoalueittaiseen yhdistelmään.

Taulukko 7. Arvioimistoimituksissa hinnoitetut maa-alat, rakennuspuut ja etuudet pyöris-tettyinä lukuina.

Piirikunta	Metsämaata 1000 ha	Koko maa-ala 1000 ha	Rakennuspuuta 1000 runkoa	Koko hinta milj. mk (luovuttajalle)
Perä-Pohjola . . .	163	223	56	549
Pohjanmaa	220	271	57	1 167
Itä-Suomi	38	41	43	485
Länsi-Suomi	163	178	105	1 558
Yhteensä	584	713	261	3 759

Sivulla 12 mainittiin MHL:n, lisämaalain sekä K-S-MHL:n 7 ja 9 §§:n mu-kainen ottamispäätöksistä laskettu koko maa-ala n. 980 000 ha:ksi. Ottamis- ja arvioimispäätösten maa-alojen eroavaisuus ei selity sillä, että arvioimistoimi-tuksissa alat tarkistetaan hinnoituksenkin vuoksi. Yksityiskohtaisessa tarkas-telussa on nimittäin voitu havaita, että pinta-alan tarkistukset + tai — suun-taan suurin piirtein tasoittavat toisensa.¹ Ero johtuu pääasiassa vastaavien arvioimispäätösten puuttumisesta tai siitä, että arvioimistoimituksia ei ole pi-detty, joka seikka etenkin K-S-MHL:n mukaisissa toimituksissa on vaikutta-massa. Taulukon 7 kokonaisalaan voinee näin ollen lisätä n. 267 000 ha ja kokonaishinta vastaavasti nostaa verrantolaskulla, jolloin loppusummaksi saadaan n. 5.2 miljardia markkaa maapohjasta puustoineen. Jos edelleen rakennuspuu-lukuun lisätään n. 140 000 erillisillä päätöksillä otettua puuta (s. 15) ja hinnoite-taan nämä lisäpuut 69 mk/runkoa (s. 18), on loppusumma lähes 10 miljoonaa markkaa suurempi. Jos edellisiin vielä lisätään maanlunastuslautakuntien keski-määrin käyttämästä 8.7 %:n alennuksesta (s. 19) johtuva korjaus, saadaan tu-lokseksi vuoden 1944 hintatason mukainen kokonaishinta eli lähes 5.7 miljardia markkaa. Rahanarvon aletessa tutkimuskautena vv. 1945—57 huomattavasti, voidaan päätellä, että tämä omaisuuden siirto verrattuna esim. valtion liiketoi-minnan sekä metsä- ja maatalouden menoihin keskimäärin vv. 1945—56 aikana, joka oli n. 39 miljardia markkaa (TV, 1957, s. 221), edustaisi huomattavaa ra-hamäärää. Jonkinlaisen »käyvän hinnan» laskeminen edellä mainitusta 5.7 mil-jardin markan summasta johtaisi eri laskuperustein erilaisiin summiin. Se kom-itea, joka asetettiin selvittämään asutustoiminnan tarkoituksenmukaisuutta, on kuitenkin mietinnössään esittänyt eräitä tällaisia arvoja myöskin valtion osalta.

Valtioneuvosto asetti v. 1949 komitean määrättyjen asutustoimintaa koske-vien kysymysten selvittämiseksi. Komitean lopullinen mietintö valmistui v. 1956. Mietintöön sisältyi mm. laajahko, n. 5 %:n tarkkuudella tehty ja n. 4 000 tilaan ja lisäalueeseen kohdistuva otantatutkimus MHL:n toimeenpanon tulok-sista vv. 1945—54 perustamistoimitusten valossa sekä ajankohtana 1. 10. 1954.

¹ Lopullinen pinta-alan tarkistus tapahtuu vasta lohkomisen yhteydessä.

Tänä aikana oli valtion maata käytetty mainitun lain ynnä K-S-MHL:n tarkoituksiin n. 717 000 ha eli 32.3 % kaikesta samaan tarkoitukseen käytetystä maasta. Valtion kaikesta maasta käsittivät v. 1953 muiden virastojen ja laitosten kuin metsähallituksen maat ainoastaan runsaasti 1 % (ILVESSALO, 1956, ss. 39 ja 40). Yllä mainitusta valtion maan luovutusosalasta oli metsämaata n. 575 000 ha, maatalouskelpoista maata n. 59 000 ha, maatalousmaata n. 15 000 ha ja joutomaata n. 69 000 ha. Kaikesta käytetystä metsämaasta¹ oli valtion osuus n. 36 % (mietinnön s. 11).

Jakamalla otantatutkimuksen perusteella lasketut, MHL:n tarkoituksiin koko maassa käytetyt puutavaran kokonaismäärät samassa suhteessa kuin kokonaismetsäala jakaantui luovuttajaryhmien kesken, saatiin asetelma, josta seuraavassa esitetään valtion osuus tilojen perustamisvaiheessa vuoden 1954 lokakuuhun mennessä.

	Järeää puuta milj. j ³	Kuusi- ja mänty- ainespinotavaraa milj. pm ³	Halkopuuta milj. pm ³
Valtion luovutus ..	250	17	14
Koko » ..	568	40	32

Komitea ilmoitti, että asetelma tarkoitti nimenomaan vain suuruusluokkien osoittamista ja että tämän lisäksi oli rakennuspuita leimattu maanluovuttajille jääviltä alueilta (mietinnön s. 33).

Maa- tai metsämaapohjan hintasummia ei mietinnössä ole ilmoitettu luovuttajaryhmittäin. Metsämaapohjan hinnan alhaisuudesta verrattuna vastaavaan puuston hintaan on mainittu. Sensijaan on puuston arvo ilmoitettu maanluovuttajittain v. 1944 hintatason mukaan, kotimarkkinatavaran tukkuhintaindeksillä v. 1954 rahan arvoon muunnettuna ja lisäksi hakkuukauden 1953—54 kantohintojen mukaan. Asetelmasta esitetään tässäkin valtion osuus kokonaishintoihin verrattuna.

	Perushinta v. 1944	V. 1954 rahan arvon mukaan	Hakkuukauden 1953—54 kanto- hintojen mukaan
miljoonaa markkaa			
Valtion osuus.....	5 198	37 234	29 383
Kokonaishinta	11 885	85 132	67 181

Komitea mainitsee, että jos nämä puuston kokonaishinnat otetaan huomioon, jää tilojen ja lisäalueiden perushinnasta maapohjan, rakennusten ja muiden etuuksien osalle 7 965 milj. mk eli v. 1954 rahan arvon mukaan 45 019 milj. mk (mietinnön ss. 37 ja 38). Asetelman mukaan olisi ko. puuston »käypä hinta» v. 1954 verrattuna perustamistoimitusten hinnoitukseen n. 6—7 kertainen. Asetel-

¹ ilman pika-asutustiloista otettuja metsämaita.

masta voi myös, maapohjan luovutusasteen huomioiden päätellä, että metsähallinnon osuus koko luovutetun puuston hinnasta on $> 1/3$.

Edellä on mainittu komitean huomauttaneen maanluovuttajalle jäävältä alueelta lisäksi leimatuista rakennuspuita. Tässä tutkimuksessa on koetettu selvittää, mikä näiden puiden arvo metsähallinnon osalta olisi ollut keskimäärin vv. 1944—57 vapaassa kaupassa. Tähän selvitykseen on näyttänyt olevan aihetta senkin vuoksi, että järeä puusto sekä kuutiomäärältään että arvonsa puolesta on koko puustoon nähden näytellyt asutustoiminnassa pääosaa. Mhs:n tilastokonttorin luovutustilastossa on edellä mainittuna aikakautena mm. järeiden havupuiden vuosittaiselle luovutusmäärälle km³:ssä laskettu vastaava kantoraha. Jakamalla jälkimmäinen edellisellä saatiin tälle puustolle kantohinnan keskiarvo koko maassa. Merkitsemällä edelleen perusvuoden indeksiksi 100 ja jakamalla kunkin vuoden kantohinta mk/km³ perusvuoden vastaavalla luvulla, saatiin indeksisarja, jonka aritmeettinen keskiarvo oli 448.6. 100:lla jaettuna tästä tuli likimain 4.5 hintakertoimeksi v. 1944 nähden. Aikakauden kantorahamäärien summa punnittuna vastaavalla luovutusmäärien summalla ei paljoa poikennut edellisestä (vertaa metsätilastokomitean mietintö, 1956, s. 20). Edellä on rakennuspuita koskevassa kappaleessa mainittu tutkimusaineistosta lasketuksi pyöreästi 402 000 runkoa eli n. 3.4 milj. j³. Näiden luovutushinnaksi tuli arvioimistoimituksissa pyöristäen 27.7 milj. mk. Kun rakennuspuiden hinnoituksessa myös yleisesti tehtiin alennus, joka taulukon 6 mukaan oli keskimäärin koko maassa 8.7 %, saatiin vuoden 1944 alentamattomaksi hinnaksi n. 30.7 milj. mk. Tämä kerrottuna luvulla 4.5 = n. 138 milj. mk eli 40 mk 60 p/j³. Summaa on pidettävä minimisummana, koska kaikkia otettuja rakennuspuita ei ole tutkittavana olleisiin päätöksiin merkitty. Summa osoittaa vain, paljonko ko. puista keskimäärin olisi aikakautena 1944—57 voitu saada kantorahaa. Korean suhdanteen hyväksikäyttö esim. olisi voinut huomattavasti nostaa tätä summaa.

Liitteessä 3 on esitetty laskelman perusteena olevien metsähallinnon luovutamien järeiden havupuiden kokonais- ja yksikköhintojen kehitys yllä mainittuna aikakautena. Siitä voidaan havaita, paitsi ns. Korean noususuhdanteen vaikutusta, että myyntimäärät vain suurin piirtein ovat seuranneet hintojen kehitystä.

7. Työllisyyskysymys

Se laaja maareformi, jonka MHL:n toimeenpano sisältää, herättää pakostakin kysymyksen, mitä tämä on vaikuttanut maalle tärkeän työllisyyskysymyksen hoitamiseen, etenkin kun saman aikaisesti on toimeenpantu mm. asutuslakia ja Kuusamon isojakoa. Kysymys onkin aiheuttanut melkoisesti mielipiteiden vaihtoa. Lakia toteuttavien viranomaisten taholta on huomautettu, että »asutuksen leviämistä ja lisääntymistä johtuva työvoiman saannin ja kulku-yhteyksien paraneminen on huomattavasti parantanut voimaperäisen metsätalouden harjoittamismahdollisuuksia metsärikkailta seuduilla» ja että »kun paikallisen ammattitaitoisen työvoiman merkitys suoritettavissa metsänhoitotöissä on vieläkin suurempi kuin hakkuu- ja ajotöissä, ei asutuksen lisäämisen tarkeyttä harvaan asutuilla seuduilla voitane metsätalouden kannalta asettaa kyseenalaiseksi — — —» (LILJA, 1948, s. 12). Mitä työvoiman tarjontaan tulee, on edellä mainitussa varmaankin paljon perää. Osoittihan esim. HEIKINHEIMON tutkimus, että metsä- ja uittotyömiehistä 44 % oli alle 5 ha peltoa käsittävien viljelmien ja 26 % sitä suurempien viljelmien haltijoita ja että tilattomien metsätyömiesten osuus oli vähenemässä (HEIKINHEIMO, 1956, ss. 120 ja 121). Myös on asutusviranomaisten taholta yleensä tunnustettu tilan ulkopuolisen metsätyön merkitys tilan taloudelle. Niinpä on siltä taholta suoritettujen otantatutkimuksen perusteella ilmoitettu, että v. 1954 tilan ulkopuolisia metsätöitä tehtiin noin 24 miestyöpäivää jokaista viljelystilaa ja vastaavasti 31 päivää asuntoviljelystilaa kohti sekä että metsätöiden osuus kaikista sivuansioista oli lähes 1/2. Tämän mukaan sivuansiometsätoista kertyvä bruttotulo oli noin 10 % yllämainittujen tilojen bruttorahatuloista (VÄISÄNEN, 1956, ss. 1 ja 2). Mutta kun samalla taholla mm. edellä sanotun perusteella näyttää syrjityn metsätyövoiman vakinaistamista ja kun tällä vakinaistamisella näyttää nimenomaan valtion metsätaloudelle olevan merkitystä, on sitä ja sen suhdetta asutukseen tutkittava hiukan lähemmin.

Valtakunnansuunnittelukomitea on mietinnössään tullut siihen tulokseen, että tulevaisuutta silmällä pitäen olisi turvattava metsätyöväen saanti syrjäisille metsäseuduille, missä maatalous ei tarjoa riittävästi sitä, tässä mielessä kehitettävä ja toteutettava näille seuduille sopiva asutusmuoto ja samalla pyrittävä siihen, että metsätyöntekijöille jatkuvasti riittää työtä (SUOMINEN, 1955, s. 27).

Edellisestä huomataan, että tässä on kysymys sekä työvoiman tarjonnan että kysynnän tasoittamisesta. Mutta sen lisäksi on useita muita tekijöitä otettava huomioon. Työntekijäkunnan vakinaistuksessa lisääntyvät yleensä myös ammattitaito, ansiotaso ja eläketurvan mahdollisuus. Nykyisin yhä lisääntyvä metsätyönkin mekanisointi vaatii perehtyneisyyttä ao. koneisiin ja niiden huoltoon, vähentäen toiselta puolen esim. hakkuutyön raskautta. Mainittakoon, että yksin metsähallinnon metsätyömailla, jotka tunnetusti sijaitsevat etupäässä syrjäseuduilla, v. 1957 oli jo käytössä 259 autoa, 117 traktoria ja 952 moottorisahaa (mhs:n tiedonantolehti, 1958, N:o 4, s. 7).

Lisäksi on pakko ottaa huomioon mahdollinen työttömyys. Kausityöttömyyttä on valtion metsätaloudessa jo osittain onnistuttu ehkäisemään järjestämällä vuosittain myönnettyjen työllisyysvarojen avulla ja säännöllisiin töihin niveltynen urakka- tai aikapalkalla sellaisia hankinta-, kuivatus-, metsänhoito-, tie- tai rakennustöitä, joita kunakin vaikeampana työttömyyskautena on voitu tehokkaasti suorittaa. Valtion jokavuotisilla metsätöillä on sinänsäkin ollut ainakin metsätöiden työttömyyttä rajoittava vaikutus. Niinpä vv. 1945—56 aikana oli metsähallinnon töissä keskimäärin n. 7 600 vuosityöntekijää, joiden työpalkat keskim. vuodessa olivat n. 2.3 miljardia markkaa (TV, 1957, s. 267). Esitettäköön vielä mainittujen töiden voimaperäisyyden asteesta kolmen viikoksi kuluneen vuoden ajalta laskelma.

Taulukko 8. Työpäivien ja -palkkojen määrä kasvullisen maan ha kohti metsähallinnon töissä keskimäärin vv. 1955—1957¹.

Piirikunta	Työpäiviä/ha	Työpalkkoja mk/ha
Perä-Pohjola	0.66	1 038
Pohjanmaa	1.15	1 509
Itä-Suomi	3.45	4 140
Länsi-Suomi	3.74	4 099
Keskimäärin	1.28	1 681

Tässäkin laskelmassa kuvastuu valtion metsien huomattavalta osalta epäedullinen sijainti.

Kun asutusviranomaisten taholta on tähdennetty asutustoimenpiteitten työttömyyttä torjuvaa vaikutusta, on vuorostaan metsähallintoviranomaisten kanta ollut toinen. Niinpä on tällä taholla viitattu työvoimaviranomaisten kokemukseen, jonka mukaan siellä, missä on runsaasti valtion metsiä, vaikeita työllisyysongelmia ei esiinny (OSARA, 1954, HS, N:o 158). Rovaniemen työvoimapiiristä saadun tiedon mukaan oli vv. 1954—55 Kemin ja Tornion ympäristökunnissa, joissa valtion maat enimmäkseen olivat siirtyneet yksityisille, n. 64 % Lapin läänin työttömistä, kun vastaava lukumäärä Sodankylän, Kittilän

¹ Laskelma perustuu mhs:n tiedonantolehden tietoihin, 1958, N:o 4, ss. 7 ja 8.

ja Savukosken vielä runsaasti valtion maita käsittävissä kunnissa oli vain 2—3 %, jopa sen allekin (LIFLÄNDER, 1957, s. 14). Näiden tietojen pätevyyttä lienee vaikea kiistää.

Vielä on otettava huomioon 1930-luvun alkupuolen tapaisen lamakauden mahdollisuus. Esim. suhdanteille alttiin sahatteollisuuden »sulkiessa tällöin ovensa» ja tämän ansion kadotessa vaikkapa lyhyemmäksi ajaksi, olisi valtion metsätaloudella sensijaan mahdollisuuksia ajoissa laadittujen teknillisten ja taloudellisten suunnitelmien mukaan lieventää työttömyyttä esim. ojitus-, metsänhoito- ja tietyömailla.

Tähän asti vallinneen käsityksen mukaan on suurtuotantoa pidetty tehokkaampana ja taloudellisempänä kuin pientuotantoa. Niinpä ei kansantalouden kannalta voida pitää oikeana niin radikaalista maareformia, että se ilmeisesti johtaisi tuotannon laskuun (PIHKALA, 1951, s. 2). Tämä koskee erikoisesti myös metsätaloutta. Kuitenkin on huomattava, että viime sodan jälkeen perustettujen viljelystilojen asuttamisesta ja rakentamisesta on kulunut vasta vähän aikaa. Pitkällä tähtäimellä voi näiden tilojen metsien tuotto kohota huomattavastikin omistajan intressin vuoksi ja yksityismetsätalouden edistämistoiminnan voittaessa alaa. Tukimetsä voi tarjota työtä ainakin oman talon välle sellaisena vuodenaikana, jolloin maataloustöitä on vähän. Mitä erikoisesti Lappiin tulee, voivat sinne suunnitellut puunjalostuslaitokset aikanaan vähentää paikallista työttömyyttä. Lasku- tai lamakauden heikentäessä puutavarain hintoja täytynee kuitenkin työllisyyden kannalta pitää onnellisena, että valtio, jonka joka tapauksessa on huolehdittava myös väestön sosiaalisten tarpeiden tyydyttämisestä, omistaa laajoja metsämaita. Sellaisille pientilallisille, jotka eivät muualta voi saada ansiotyötä tarpeeksi, voivat lähiseudun valtion metsätyöt lisäksi vuositain tarjota tuntuvaan ansiolisää.

8. Verotus

Valtion metsäomaisuuden ja siitä lähtevän tulon verottaminen on, kuten metsien verottaminen Suomessa yleensäkin, jo käynyt useiden vaiheiden läpi. Maalaiskuntain kunnallishallinnosta v. 1898 annetussa asetuksessa säädettiin nimenomaan, että valtio oli verovelvollinen mm. »niiden puhtaisten tulojen puolesta määrästä, jotka valtio saa, hallintokustannuksia vähentämättä tapahtuneesta metsän tai metsätuotteiden myynnistä tai käytöstä omiin jalostuslaitoksiinsa» (78 §, 3 mom.). Tämä metsästä lähteviin todellisiin tuloihin perustuva verotus kumottiin sittemmin yleisesti vv. 1922 ja 1923 annetuilla laeilla, jolloin verotusperusteiksi tuli metsämaan pinta-ala, laatu ja keskimääräinen puhdas tuotto. Mainittujen perusteiden herätettyä paljon arvostelua, on useita ehdotuksia tehty verotusmenetelmän parantamiseksi. Niinpä on metsäverotuksen uudistamiskomitea v. 1942 ehdottanut palattavaksi osittain myyntitulojen verotusperiaatteen kannalle (ILVESSALO, 1947, s. 42), mutta uutta lakia ei ole tätä kirjoitettaessa vielä syntynyt.

Valtion metsätuloista säädettiin v. 1898 asetukseen ja v. 1923 lakiin perustuen asetuksella v. 1932, että puhtaista tuloista oli kunnallisverotuksessa verotettava määrätyissä kunnissa 8/10 sekä eräissä Lapin ja Oulun läänin kunnissa kaikki. Myöhemmin on pienempiä muutoksia tehty vähennysoikeuteen, jolla valtio on tarkoitettu saatettavaksi yksityisen metsänomistajan sosiaali- ym. vähennysperusteisiin nähden tasavertaiseksi. Miten seuraava metsäverotusta koskeva laki tähän valtion vähennysoikeuteen suhtautuu, on tuntematonta, mutta on oletettu, että vähennysoikeus jäisi pois (OSARA, 1954, AFF 61.29, s. 3).

Nykyisten säännösten mukaan suoritetaan metsähallinnon osalta seuraavat verot ja maksut: kunnallis- ja kirkollisvero, manttaali- ja metsänhoitomaksu. Näiden summasta rahassa on kunnallisvero ollut n. 80 %. Tämä määrä oli vv. 1955—57 keskimäärin n. 252 miljoonaa markkaa eli taloustoiminnan piirissä v:n 1956 lopussa olleen kasvullisen maan ha kohti laskettuna n. 80 mk. (mhs:n tiedonantolehti, 1958, N:o 4, s. 9 ja pinta-alatilasto 1. 1. 1957). Luvut eivät vaikuta suurilta, mutta on huomattava, että metsämaista valtaosa nykyisin jo kuuluu Pohjois-Suomen karuihin syrjäseutuihin. Tämä laatu- ja sijaintivaikutus verotuloihin nähden ilmenee välillisesti vertaamalla valtion metsien tulo-

jäämiä piirikunnittain. Nämä esitetään seuraavassa taloustoiminnan piiriin kuuluvaa kasvullisen maan ha kohti v:lta 1956. Mhs:n tiedonantolehden, 1958, N:o 4 mukaan tulojäämät olivat

Perä-Pohjolan piirikunnassa	169	mk/ha,
Pohjanmaan »	523	» ,
Itä-Suomen »	2 278	» ja
Länsi-Suomen »	3 180	» .

Tämä luettelma osoittaa selvästi, että siellä Etelä-Suomessa, missä valtion metsiä vielä on jäljellä, taloustulos on aivan toista luokkaa kuin Pohjois-Suomessa.

Usealta taholta on viime vuosina esitetty väite, jonka mukaan paljoakaan tulojäämää ei jäisi valtion metsistä, jos niistä suoritettaisiin veroa samojen perusteiden mukaan kuin mitä yksityiset metsänomistajat vastaavassa tapauksessa suorittavat. Tämä vertaus kuitenkin »ontuu» useissakin suhteissa. Mainittakoon tässä vain, että yksityisoikeudellinen subjekti ei yleensä ole velvollinen huolehtimaan työllisyydestä metsätöissä. Sensijaan on sillä parempi mahdollisuus kuin julkisoikeudellisella subjektilla keinotella puiden ja maapohjan myynnissä nykyisten veroperusteiden puitteissa (SAARI, 1940, ss. 110—113).

OSARA on suorittanut erikoistutkimuksen sen seikan selvittämiseksi, onko edellä mainitussa, eduskuntakeskustelussakin esitettyssä väitteessä perää. Oletamalla, että metsähallitus sensijaan, että se nykyään tilittää ylijäämänsä suoraan valtiolle, suorittaisi tulosta ja omaisuudesta veroa esim. osakeyhtiönä, joka mahdollisuus tällöin lähinnä olisi vertauskelpoinen, on hän osoittanut, että vaikka vv. 1952—53 keskimääräisestä ylijäämästä vähennettäisiin valtion ja muut verot ja maksut, jäljelle vieläkin jäisi summa, joka olisi huomattavasti suurempi kuin valtion kaikki osinkotulot v. 1952. Lähtien siitä mahdollisuudesta, että valtion metsäomaisuus lopullisesti luovutettaisiin yksityisille, on hän suorittanut vertailuja siitä, paljonko maan eri puolilla sijaitsevat lähinnä vertauskelpoiset viljelystilat metsähallintoon verrattuna suorittaisivat voimassa olevien, valtion verotusta koskevien säännösten mukaan veroa tulosta ja omaisuudesta. Valtion verotuksen jyrkkä progressiivisuus otettiin siis huomioon, jotapaitsi vähennysprosentit oletettiin kummallekin osapuolelle samoiksi. Tällöin veromäärä mk/metsä-ha osoittautui viljelystiloilla kauttaaltaan huomattavasti alhaisemmaksi kuin metsähallinnolla (OSARA, 1954, AFF 61.29 ss. 4—11). Vertailtaessa näitä tuloksia viime vuosien metsähallinnon ylijäämiin ja vastaaviin verosummiin, osoittautuvat tulokset yhä todistuskelpoisiksi.

Kunnallisverotuksessa ei progressio vaikuta verorasitukseen. Mutta sensijaan siinä voivat vaikuttaa eräät muut tekijät. Valtakunnan metsien viime inventoinnissa todettiin mm., että maan metsien vuotuisesta kokonaiskasvusta huomattava osa oli siirtynyt yksityismetsiin pääasiassa asutustoiminnan vaikutuksesta. Tätä siirtymistä oli tapahtunut ennen kaikkea valtion, mutta huomatta-

vasti myös yhtiöiden, kuntien ja seurakuntien omistuksesta. Samaten oli kokonaiskuutiomäärä viime sotien jälkeen yksityistiloilla hyvin huomattavasti suurentunut, osaksi MHL:n toimeenpanosta johtuen, osaksi sota-ajan hakkuusäästön vuoksi. (MTJ, 1956, 47.1, ss. 127 ja 87). Asutustilojen veronmaksukyky on siis metsiensä puolesta hyvä.

Metsähallinnon puolesta on tähän mennessä säännöllisesti suoritettu kunnille ym. menevät verot, kuten vuosittaiset metsätalostatkin osoittavat. Se voi myös metsiensä biologiset tekijät huomioon ottaen toimia pitkällä tähtäimellä niiden suhteen. Mutta kuinka on asutustilojen laita? Pystyvätkö esim. MHL:n mukaan muodostetut asuntoviljelystilat (n. 14 500 kpl), joiden elinkelpoisuutta on epäilty ja joilla on valtiolle huomattavasti velkaa, säilyttämään metsiensä tuotto-kyvyn ennallaan sekä suorittamaan mahdollisen lasku- tai lamakauden aikana kunnille niiden silloin kipeästi tarvitsemat verot? Nykyisen metsäverotuksen vallitessa, joka ei ota huomioon metsätulojen vaihtuvuutta suhdanteiden mukaan ja tämän tosiasian vaikutusta veronmaksukykyyn, on aihetta epäillä, voidaanko nykyisinkin monin paikoin korkeat maalaiskuntien veroäyrit pitää ennallaan yksityisten metsätulojen vähentyessä tai valtion metsätöistä saatavien työansioiden lakatessa. Tämä kansantaloudellinen näkökohta olisi joka tapauksessa syytä pitää mielessä niin kunnallisverolakia uusittaessa kuin asutustoimintaa jatkettaessa.

9. Hallinto-organisaation muutoksia

On luonnollista, että se syvälle käypä muutos, jonka MHL:n ja siihen liittyvien lakien toimeenpano on valtion metsätaloudessa aiheuttanut, on myöskin saanut aikaan muutoksia metsähallinnon organisaatiossa. Tosin ei tässä tahdota väittää, että nämä muutokset yksinomaan johtuisivat edellä mainitusta asutus-toiminnasta. Myöskin sellaisilla nykyajan ilmiöillä kuin mekanisoinnilla ja rationalisoinnilla on voinut olla osansa tässä kehityksessä. Asutustoimien vaikutusta ei kuitenkaan voida kieltää. Niinpä kun Länsi-Suomen piirikunnassa neljästä hoitoalueesta asutustoiminnan johdosta vain hajanaisia rippeitä aiemmin laajoista tuottavista metsämaista ja erityisesti Kankaanpään hoitoalueen kohdalla enimmäkseen vain ojituskelvottomia soita oli jäänyt jäljelle, oli taloudellisuuden vuoksi pakko siirtää näiden hoitoalueiden tehtävät naapurahoitoalueille. Koska vastaavia vakansseja ei kuitenkaan vaadittu lopetettavaksi, oli siitä se hyöty, että Itä-Suomen ja Perä-Pohjolan piirikunnissa voitiin kummassakin jakaa liian suuria hoitoalueita ja siirtää nuo vakanssit sinne. Niinpä Kittilän hoitoalue, jonka koko maa-ala ennen MHL:n toimeenpanoa oli käsittänyt yli 560 000 ha, jaettiin kahtia. Tämä menettely oli luonnollisesti omiaan tehostamaan metsätaloutta mainituissa hoitoalueissa. Muutokset hoitoaluehallinnossa ovat tapahtuneet vähitellen MHL:n voimassaoloaikana. Asutustoiminnan jatkuessa ja kun Länsi-Suomessa tätä nykyä on 2 hoitoaluetta, joissa maa-ala on vain muutamia tuhansia hehtaareita, ei ole mahdotonta, että tällaiset muutokset tulevat jatku-
maan.

Lisäksi 7 erillistä kouluhoitoaluetta, jotka olivat olleet välittömästi mhs:n alaisia, liitettiin v. 1956 kukin siihen piirikuntaan, jonka alueella ne sijaitsivat. Tämä toimenpide tiesi keskitystä siinä mielessä, että kouluhoitoalueet joutuivat virkaportaikossa samaan asemaan kuin muutkin hoitoalueet.

MHL:n toimeenpanon alkaessa kesällä 1945 joutuivat hoitoalueiden alue-metsänhoitajat avustajineen virkansa puolesta valvomaan yleistä ja metsähallinnon etua niissä lukuisissa toimituksissa, joita lähes 200 maanlunastuslautakuntaa suoritti, paineen kohdistuessa raskaimmin ensisijaisten maanluovuttajain maihin aluksi Etelä- ja Keski-Suomessa. Kun aluehallinnon tehtäviin näihin aikoihin muiden virkatoiden lisäksi kuului puun myyntivelvoitteiden täyttäminen valtion metsien osalta ja kun huomattava määrä ammattihenkilöstöä toimi maanlunastuslautakunnissa tai muissa MHL:n toimielimissä, valtion edun valvominen metsähallinnon taholta kävi puutteelliseksi. V. 1947 oli asiasta kir-

jeenvaihtoa mhs:n ja ASO:n kesken. Erimielisyyksien johdosta antoi oikeuskansleri lausunnon, jonka mukaan valtion edun valvominen MHL:n mukaisissa, mhs:n hallinnossa ollutta valtion maata koskevista arvioimistoimituksissa kuului mhs:lle (valtioneuvoston oikeuskanslerin kirje maatalousministeriölle 22. 3. 1948 N:o 479). Sitten kun maatalousministeriö oli myöntänyt tarvittavan lisämäärärahan, asetti mhs v. 1949 kuhunkin piirikuntaan ns. erikoistarkkailijan valvomaan valtion ja metsähallinnon etua MHL:n (sitemmin myös ns. lisämaalain) mukaisissa toimituksissa. Lisäksi asetettiin viides erikoistarkkailija vastaavaan tehtävään K-S-MHL:n ja Kemij.-S-lisämaalain mukaisissa toimituksissa. Nämä tarkkailijat eivät ainoastaan neuvotelleet yhdessä aluehallinnon virkamiesten kanssa maanlunastuslautakunnissa, saaden tätä tietä useinkin korjauksia lopullisiin päätöksiin, vaan myös ajoivat asioita tarkastusoikeuksissa ja lisäksi tarvittaessa hankkivat aineistoa mhs:n valittaessa KKO:een tai hakessa siltä purkua.

Valitukset ovat koskeneet varsin erilaisia asioita. Niiden aiheena on ollut mm. puuston vikanaisuudesta tehdyn hinnanalennuksen tai ns. tukkualennuksen suuruus, perustamistoimituksiin nähden mm. tilojen elinkelvottomuus, yhteismetsästä tiloille annetun osuuden suuruus tai työnjohtajatilan tilusten käyttäminen asutukseen. Valituksia T.O:een on kaikkiaan metsähallinnon osalta tehty useita satoja. Niiden tuloksista ei ole yhtenäistä tilastoa, mutta erään v. 1953 mhs:ssa tehdyn laskelman mukaan noin 1/2 valituksista on kokonaan tai osaksi hyväksytty. Arvion mukaan on v. 1957 loppuun mennessä molemmissa oikeusasteissa valituksen tai purkuanomuksen johdosta takaisin saatu maa-ala noin 20 000 ha, jonka arvo v. 1944 hintatason mukaan yhdessä hintoihin saatujen korotusten kanssa olisi lähes 200 milj. mk. Tällöin ei ole otettu huomioon lisämaalain 5 §:n mukaista puiden hinnan korotusta.

Lain vastaisiksi katsomistaan toimenpiteistä on mhs hakenut KKO:lta purkua useissa kymmenissä tapauksissa. Varsinkin aiheuttivat näitä hakemuksia ns. puhtaat lisämaatoimitukset. Joitakin näistä toimituksista onkin KKO purkanut. Sen jälkeen, kun joulukuussa 1953 annettiin »laki eräiden maanhankintalain nojalla annettujen lainvoiman saaneiden päätösten purkamisen rajoittamisesta», on kuitenkin kaikki vireillä olevat mhs:n purkahakemukset hylätty. Joskin eräissä tapauksissa lain 1 §:n muut ehdot maanlunastuslautakunnan tai T.O:n päätöksen purkamiseksi on voitu täyttää, on hakemus kilpistynyt ehtoon, »että seuraukset päätöksestä, jos se jäisi pysyväksi, olisivat maanluovuttajalle taloudellisesti niin merkittävät että julkinen etu vaatii sen purkamista».

Kun metsähallintokomitean mietintö ei vielä ole valmistunut, eikä myös ole julkaistu v. 1959 alussa voimaan tulevan ns. maanhankintalain ja maankäyttölain mukaista asetusta, ei ole mahdollista sanoa, mitä muutoksia metsähallinnon organisaatioon yleensä tai erikoisesti asutustoiminnan vuoksi lähiaikana on odotettavissa. Kuitenkin näyttää siltä, että metsähallituksen on valvottava yleistä ja valtion metsätalouden etua myöskin maankäyttölakia käytäntöön sovellettaessa.

10. Valtion metsätalouden tulevista mahdollisuuksista

Edellisissä luvuissa on koetettu valaista eräitä MHL:n ja siihen liittyvien lakien toimeenpanon vaikutuksia valtion metsätalouteen. Nämä vaikutukset voivat näyttää vähäisiltä, jos tarkastellaan esim. kokonaispinta-alan vähene- mistä, joka koko maassa on vain n. 10 % (liite 2.). Kokonaisvaikutusta arvestel- taessa on kuitenkin huomattava, että asiaa voidaan ja tulisikin tarkastella pal- jon laajemmasta perspektiivistä. Tämä voi tapahtua ajallisella, asiallisella tai alueellisella perusteella, mutta jokainen näistä perusteista on osallinen valtion metsätalouden merkitykseen. Niinpä voidaan ajallisesti havaita, että vv. 1938— 53 välisenä aikana valtion (laajassa mielessä käsitettynä) metsätalous on men- nettänyt kasvullisesta ja kehnokasvuisesta metsämaastaan yhteensä n. 2.5 milj. ha ja puustostaan n. 137 milj. m³ (ILVESSALO, 1943, ss. 62 ja 298 sekä 1956, ss. 40 ja 88). Nämä kokonaismenetykset, jotka pääasiallisesti johtuvat alueluovu- tuksista Neuvostoliitolle ja asutuslakien toimeenpanosta, tuntuvat jo julkisen sektorin taloudessa. Onpa arvovaltaiselta taholta lausuttu kaiken viittaavan siihen, ettei tällainen kehitys voi olla ainakaan eduksi maan metsätaloudelle (ILVESSALO, 1956, s. 88).

Asiallisista perusteista mainittakoon, että usein arvellaan metsähallinnon toimintaan kuuluvan vain hankinta- ja metsänhoitotöiden järjestämisen valtion metsissä sekä suunnan antamisen järeän puun kaupalle vuosittaisissa valtion puuhuutokaupoissa. Tällöin jätetään ottamatta huomioon, että metsähallinnolle kuuluvat tehtävät ovat paljon monipuolisempia. Niinpä on mhs:n huolehdittava paitsi valtion myös maan yleisestä metsätalouden kehityksestä yksityismetsä- taloutta myöten (mhs:n johtosääntö vuodelta 1922, 2 §). Edelleen mhs toimii työvirastona, jonka asia on omalta osaltaan vastustaa työttömyyttä. Mhs:n alaiset maat ovat tähän asti myös olleet reservinä, josta maata tai sen käyttö- oikeuksia on aikojen kuluessa luovutettu mitä erilaisimpia yleisiä ja yksityisiä intressejä palvelemaan. Tästä maareservistä, joka nykyisin ainakin Etelä- Suomessa on loppumassa, on mhs vv. 1924—53 välisenä aikana mm. valtion lai- toksille luovuttanut n. 160 000 ha sekä luonnonsuojelualueiksi ja kansallispuis- toiksi n. 60 000 ha (OSARA, 1954, HS, N:o 317). Mhs:n metsämailla suoritetaan edelleenkin erilaisia biologisia ja teknillisiä kokeiluja. Myöskin mhs:n alainen

koulutustoiminta on otettava huomioon. Nämäkin erilaiset tehtävät saattavat suuresti vaikeutua asutustoiminnan jatkuessa voimakkaana valtion mailla ja pirstoessa näitä maita pieniin, epämuotoisiin palasiin (LINNAMIES, 1956, s. 143). Asutustoiminnan vaikutuksissa voidaan vielä erottaa kaksi, toisistaan jyrkästi poikkeavaa aluetta, nimittäin Etelä- ja Pohjois-Suomi.

101. Etelä-Suomi

Jos Etelä-Suomeen tässä yhteydessä luetaan kuuluvaksi metsähallinnon Länsi-Suomen piirikunta ja Pohjanmaan piirikunnasta Perhon hoitoalue sekä Itä-Suomen piirikunnasta Kouvolan, Savonlinnan, Nikkarilan ja Iisalmen län- tisen hoitoalueen v. 1941 vielä varsin laajat alueet, havaitaan liitteistä 1 ja 2, että asutukseen on kaikkiaan käytetty Länsi-Suomen piirikunnassa n. 41 % maa-alasta, mainitulla Itä-Suomen piirikunnan alueella noin 32 % ja Perhon hoitoalueessa jopa 52 %. Taloustulos ha kohti laskettuna on tällä paikoitellen tiheästi asutulla Etelä-Suomen alueella ollut moninkertainen Pohjois-Suomeen verrattuna (LIHTONEN, 1948, s. 111). Länsi-Suomen piirikunnassa oli metsäti- lastoista laskettuna luovutusmäärä ilman hakkuutähteitä v. 1948 n. 22 % ja vielä v. 1956 n. 14 % kaikkien piirikuntien (niihin luettuna erilliset hoitoalueet) luovutusmäärästä (Metsätilasto, XVII, 39, ss. 29—31 ja 45, ss. 19—21), vaikka piirikunnan maa-ala verrattuna kaikkien piirikuntien yhteiseen alaan tai muiden maanomistajaryhmien maa-alaan on ollut vain muutamia prosentteja (metsä- tilasto edellä ja ILVESSALO, 1957, ss. 12—14). Erityisen suuri on valtion metsä- talouden menetys ollut Suomen lounaiskulmalla. On sanottu, että metsänomis- tusolojen kehitys siellä ennen pitkää johtaa järeän saha- ja rakennusteollisuuden raaka-aineen saannin loppumiseen sekä puuta omistamattoman asujamiston puun saannin vaikeutumiseen (LIHTONEN, 1948, s. 112). Näin lienee asian laita ainakin järeän erikoispuun suhteen. Maan tässä osassa on — kuten edellä on mainittu — MHL:n toimeenpanoaikana lakkautettu 4 hoitoaluetta ja jäljellä olevista alittaa 2 hoitoalueen maa-ala 5 000 ha. Etelä-Suomen valtion metsistä yleensä on sanottu, ettei niissä enää nykyään — enempää kuin vastaavissa yh- tiöiden metsissäkään — voida järjestää riittävän suuria ja keskitettyjä työmaita asutustoiminnan pirstottua metsämaita (LINNAMIES, 1956, s. 146). Kuvaavaa tilanteelle on myös, että Tammisaaren metsäkoululle on jouduttu hakemaan harjoitusaluetta niinkin kaukaa kuin Eurajoen kunnassa sijaitsevilta Vuojoen valtionmailta.

Edellä sanotun perusteella herää kysymys, voidaanko Etelä-Suomessa vas- taisuudessa mainittavassa määrin harjoittaa julkista metsätaloutta vai luovute- taanko vielä jäljellä olevat valtion metsämaat — koulujen harjoitusalueita lu- kuun ottamatta — kokonaisuudessaan asutukseen. Asutustoiminnan johdon taholta on kylläkin lausuttu, että »parhailaan elämme vapaan osittamismah- dollisuuskauden loppuaikaa ja ilmeistä on, että jo lähivuosina tässä suhteessa

joudutaan kulkemaan rajoitusten tietä». On mainittu myös, että juuri metsä-
löiden suhteen on osittamisessa menty vaarallisen pitkälle (VENNAMO, 1957,
MAJ N:o 2, s. 2 ja N:o 3, s. 3). Kuitenkin uusi maankäyttölaki asettaa valtion
ensisijaiseksi luovutusvelvolliseksi siinä tapauksessa, ettei maan hankkiminen
vapaaehtoisesti ole mahdollista. Rakennuspuiden otto tilan ulkopuolelta valtion
maalta samoin kuin hakkuukiello on mahdollinen MHL:n tapaan. Myös yhteis-
metsiä on tarkoitus muodostaa. Ainoastaan vakaalla asukasoikeudella hallittuja
kruununtaloja ja valtion virkataloja laki ei koske (SAs, 1958, N:o 359, 1 §,
2 mom.). Kun tiedetään, että maassamme nykyään on n. 100 000 liian pientä
tilaa (Asutustoiminnan tarkoituksenmukaisuutta selvittävän komitean mie-
tintö 1957, s. 101), joille maankäyttölain perusteella on jo suunniteltu annetta-
vaksi lisämaata nimenomaan metsän muodossa (MAJ, 1952, N:o 1, ss. 1 ja 2)
ja kun tuskin voidaan epäillä, että nämä maan tarvitsijat luopuisivat tilaisuus-
desta saada omakseen Etelä-Suomen yleensä hyvätuottoisia valtion metsämaita
paikkakunnan tilakokonaisuutta vastaavalla kohtuullisella käyvällä hinnalla tai
rakennuspuita sitä alemmallakin hinnalla, lienee todennäköisenä pidettävä, että
Etelä-Suomen valtion metsien vielä jäljellä olevista alueista suuri osa käytetään
läheisessä tulevaisuudessa asutustarkoituksiin. Voidaanpa kysyä, riittävätkö
nämä alueet edes suuren lisämaatarpeen tyydyttämiseen?

On tosin eräs keino, joka ainakin teoriassa saattaisi vielä tehdä valtion metsä-
talouden harjoittamisen Etelä-Suomessa laajemmissa puitteissa mahdolliseksi.
Se olisi maiden ostaminen valtion metsätaloutta varten. HERTZ mainitsee, että
valtio v. 1934 mennessä oli ostanut uusia metsämaita n. 18 000 ha (HERTZ,
1934, s. 145) ja HELANDER, että nämä ostot, joskin metsät olivat kauppoja teh-
dessä huonossa kunnossa, yleensä ovat olleet valtiolle edulliset (HELANDER, 1949,
s. 141). 1930-luvun käsityksillä oli tukenaan kolmekin juridista perustetta. Bud-
jetin perusteluja koskevassa laissa oli nim. periaate, jonka mukaan valtion tuloa
tuottava omaisuus oli säilytettävä vähentämättömänä. Kun MHL säädettiin
perustuslain mukaisessa järjestyksessä, se osaltaan kumosi tämän periaatteen.
Toiseksi oli jo v. 1926 annetun virkatalolain 15 §:ssä säännös, jonka mukaan
virkatalojen maita luovutettaessa kertyneet varat oli käytettävä maan ostami-
seen valtion metsätaloutta varten. Kolmanneksi oli v. 1928 säädetty erikoinen
laki varojen käyttämisestä maan ostamiseen valtion metsätaloutta varten, kun
valtion metsämaata tai muuta mhs:n hallinnassa olevaa maaomaisuutta luovu-
tettaisiin asutukseen tai muuhun tarkoitukseen. V. 1931 annettu laki muutti
edellisten lakien ehdotonta määräystä kuitenkin niin, että valtion metsätaloutta
varten *voitiin* ostaa maata, jos budjetissa oli tätä varten varoja osoitettu. Näi-
hin lakeihin nojautuen mhs aikanaan esitti, että koska valtion maaomaisuutta
luovutettiin MHL:n tarkoituksiin sosiaali- eikä finanssipoliittisista syistä, olisi
asian mukaista käyttää luovutuksista kertyneitä varoja lakien mainitsemalla
tavalla. Tähän vastasi maatalousministeriö viittaamalla edellä mainitun v.
1931 annetun lain ehtoihin. Nykyinen mhs:n pääjohtaja onkin ilmoittanut

edellä mainittujen lakien jääneen vaille sovellutusta (OSARA, 1954, HS, N:o 317).
Lisättäköön tähän, että ko. budjettivarat ovat viime aikoina tehneet vain 10
milj. markkaa vuodessa ja että edellä mainitun Vuojoen kartanon varsin laajo-
jen tilusten jouduttua aikanaan kaupan teossa valtiolle, suurin osa tiluksista on
käytetty asutustarkoituksiin AL:n ja MHL:n mukaan. Edellä sanotun perusteel-
la näyttää oikeutetulta väite, ettei maata ostamalla ole läheisessä tulevaisuu-
dessa odotettavissa valtion metsätalouden tuntuva laajenemista Etelä-Suo-
messa. Mikäli valtiolle kuitenkin syystä tai toisesta tarjoutuisi tilaisuus isossa
määrin ostaa heikkokuntoisia yksityisiä metsämaita, veisi joka tapauksessa
kauan aikaa, ennenkuin nämä maat saataisiin hyvätuottoisiksi.

102. Pohjois-Suomi

Edellisen kappaleen määrittelyn mukaan tarkoitetaan tässä yhteydessä
Pohjois-Suomella Perä-Pohjolan ja Pohjanmaan piirikuntia — paitsi Perhon
hoitoaluetta — sekä Itä-Suomen piirikunnan koillisessa osassa sijaitsevia hoito-
alueita. Maan tämän osan jyrkkä eroavaisuus Etelä-Suomeen verrattuna ilme-
nee jo siitä, että koko maan valtion metsämaista on Pohjois-Suomessa yli 90 %
(OSARA, 1954, HS, N:o 158 sekä liitteet 1 ja 2). Tunnettua on, että tällä alueella
kasvu on hitaampaa, kuljetussuhteet huonompia ja menekki-suhteet laajojen
O-alueitten vuoksi heikompia kuin Etelä-Suomessa. Kuitenkin on valtion suur-
metsätalouden mahdollisuuksiin Pohjois-Suomessa viime vuosina ammattimies-
piireissä kiinnitetty erikoista huomiota. Esitettäköön tällaisena mahdollisuutena
ote LIHTOSEN erään tutkimuksen tuloksista. »Maan pohjoispuoliskossa ja nimen-
omaan valtion metsissä on metsien nykyinen kasvu vanhojen metsien ylivoimai-
sen laajuuden takia niin pieni, että muuttamalla metsien ikärakenne ja samalla
puuston kehitysrakenne nykyistä edullisemmaksi, voidaan puun tuotto nykyi-
sestä kaksinkertaistaa. Kun lisäksi otetaan huomioon ne mahdollisuudet, joita
metsäojituksilla voidaan saavuttaa, ei varmaankaan olla kaukana nykyisen
kasvun kaksinkertaisesta määrästä» (LIHTONEN, 1952, ss. 32 ja 33). On laskettu,
että metsäojitustöitä riittäisi Pohjanmaan piirikunnassa ja Perä-Pohjolan piiri-
kunnan eteläosissa kymmeniksi vuosiksi (LINNAMIES, 1958, s. 42). Asutustoi-
mintaan nähden Pohjois-Suomen karuilla ja syrjäisillä seuduilla on oltu sitä
mieltä, että viljelysmahdollisuuksien ollessa rajoitettuja tulisi väestön toimeen-
tulon painopiste olemaan metsätalouden ja sen tarjoaman ansiotyön varassa.
Tähän viitattiin mm. Lapin metsäpäivillä Rovaniemellä syyskuussa 1954 pide-
tyissä esitelmissä.

Asutustoimen johtoportaan on myös Pohjois-Suomen valtion maiden vas-
tainen käyttö herättänyt mielenkiintoa, mutta toisin perustein ja toista tar-
koitusta silmällä pitäen. Edellä Etelä-Suomesta kirjoitettaessa jo mainittiin
uuden maankäyttölain säännöksistä valtion maihin nähden, yhteismetsien pe-
rustamisesta jne. Tätä lakia on asutustoiminnan johto suunnitellut toteutetta-

vaksi laajassa mittakaavassa nimenomaan Pohjois-Suomessa. »Maan käytön yleissuunnittelu suoritettaisiin alueiden varaamiseksi valtion maasta maankäyttölain tarkoituksiin sekä niiden siirtämiseksi maankäyttöviranomaisten hallintaan. Yleissuunnittelu tulisi koskemaan lähinnä Pohjois-Suomea, missä on mahdollisuuksia käyttää laajoja yhtenäisiä valtion alueita uusien tilojen muodostamiseen». Tilojen elinkelpoisuutta parannettaisiin antamalla entistä enemmän lisämaita. Työttömyys torjuttaisiin voimakkaalla asutustoiminnalla (VENNAMO, 1957, MAJ N:o 3, ss. 5—8). Erikoisesti on viitattu siihen, että Pohjois-Suomessa erään arvion mukaan olisi MHL:n toimeenpanon jälkeen käytettävissä n. 1 300 000 ha viljelyskelpoisia soita, joihin nähden kuitenkin on varauduttava laajasuuntaisiin tie- ja kuivatustöihin. Viljelmän metsäala suunnitellaan sikäläisen heikon kasvun vuoksi laajaksi, yksistään kotitarvepuun saamiseksi 80—100 ha:n laajuiseksi. Kuitenkin myönnetään, että tukimetsäperiaatteen soveltaminen O-alueella voi tuottaa vaikeuksia (VÄISÄNEN, 1955, MAJ N:o 2, ss. 10 ja 11).

Edellä mainittujen, toisaalta valtion metsätaloutta toisaalta asutustoimintaa suosivien mielipiteitten voimakkuudesta lähitulevaisuudessa näyttää valtion metsien kohtalo Pohjois-Suomessa riippuvan. Valtion jo vanha metsien hallintaoikeus Lapissa ja muualla erämaissa on vaakalaudalla. Jos se häviää, menetetään nähtävästi ne edut, jotka suurmetsätalous ja erikoisesti valtion metsätalous voi kansantaloudelle tuoda. Paraneeko tämän alueen väestön toimeentulo samalla vastaavasti ja suunnitelmien mukaan, on vielä vaikea ennakoida. Suomi joutuisi tässä tapauksessa metsätalousmaiden joukossa erikoisasemaan sikäli, ettei valtion omistuksessa olisi mainittavasti metsiä. Saattaa tosin kulua paljonkin aikaa, ennen kuin näin pitkälle joudutaan, sillä onhan yleissuunnittelu maankäyttölain mukaan valtioneuvoston vahvistuksen varassa ja tie-, kuivatus-, rakennus- yms. perustyöt merkitsevät erittäin suuria kustannuksia. Mikäli niin kuitenkin tulisi käymään, on odotettavissa, että yksityismetsätalouden valvonnasta ja sen edistämisestä niin lakimääräisesti kuin vapaaehtoisuuden pohjalla pakostakin tulee kansantaloudellinen ensi luokan kysymys ja samalla kysymys, jonka ohella joudutaan erikoisesti pohtimaan FAO:n suosittamia metsäpolitiikan periaatteita ja niiden soveltamista meidän oloihimme.

Kirjallisuusluettelo

- Asutustoiminnan tarkoituksenmukaisuutta selvittävän komitean mietintö. 1957. Helsinki.
- FORSSTRÖM, MAUNO. 1936. Metsänhakkuuoikeudesta. Metsälehti N:o 9, 10 ja 11. Helsinki.
- HAATAJA, KYÖSTI. 1931. Jakoperusteesta kylässä. Helsinki.
- 1955. Finland. Jordpolitiken i Norden. Stockholm.
- HEIKINHEIMO, LAURI ja RISTIMÄKI, TOINI. 1956. Metsä- ja uittotyövoiman määrä ja rakenne. AFF 63. 7. Helsinki.
- HEIKKERÖ, TOPI. 1949. Vikanaisuuden vaikutuksesta puuston arvoon. Metsätaloudellinen aikakauslehti N:o 12. Helsinki.
- JOKINEN, PAAVO. 1939. Havaintoja valtion metsämailla suoritetusta asutustyöstä. SF 49. Helsinki.
- HELANDER, A. BENJ. 1949. Suomen metsätalouden historia. Porvoo—Helsinki.
- HERTZ (TERTTI), MARTTI. 1934. Metsähallitus 1859—1934. Helsinki.
- HOLOPAINEN, VIILJO. 1957. Metsätalouden edistämistoiminta Suomessa. Tapio 1907—1957. SF 94. Helsinki.
- ILVESSALO, YRJÖ. 1943. Suomen metsävarat ja metsien tila. II valtakunnan metsien arviointi. MTJ 30. Helsinki.
- 1947. Metsä- ja maataloustulojen verotus. Tapion taskukirja. Helsinki.
- 1948. Nyky-Suomen metsät. Valtakunnan metsien arviointeihin perustuva kuvaus. MTJ 35. 5. Helsinki.
- 1949. The forests of present-day Finland. A description based on the national forest surveys. MTJ 35. 6. Helsinki.
- 1956. Suomen metsät vuosista 1921—24 vuosiin 1951—53. Kolmeen valtakunnan metsien inventointiin perustuva tutkimus. MTJ 47. 1. Helsinki.
- 1957. Suomen metsät metsänhoitolautakuntien toiminta-alueittain. Valtakunnan metsien inventoinnin tuloksia. MTJ 47. 3. Helsinki.
- KALLIO, KUSTAA. 1948. Maanhankintalaki ja sen metsäkysymykset. SF 64. Helsinki.
- 1954. Asutustoiminnassa muodostettujen viljelysalojen metsämaa-alojen suuruussuhteista. AFF 61. 25. Helsinki.
- LIFLÄNDER, A. 1957. Keskitetty hakkuutoiminta Perä-Pohjolassa ja asutuskysymys. Metsänhoitajien jatkokurssit 1956. VIII. Helsinki.
- LIHTONEN, V. 1947. Mahdollisuudet valtion metsien hakkuumäärien korottamiseen. Metsälehti N:o 40 ja 41. Helsinki.
- 1948. Tutkimuksia hakkuutoiminnan voimaperäisyyden tekijöistä ja tunnuksista. AFF 55. 3. Helsinki.
- 1952. Metsiemme tulevan kehityksen äärioviivoja. Tutkimusmenetelmän esittely. Communicationes instituti forestalis fenniae. 40. 22. Helsinki.
- LILJA, VIILJO. 1948. Asutustoiminnan vaikutuksesta metsätalouteen ja järkipärisen metsätalouden harjoittamismahdollisuuksista pientiloilla. MAJ N:o 2. Vammala.

- LINNAMIES, OLAVI. 1956. Yhtenäisten metsätalouksikköjen pirstomisen vaikutuksista metsätalouden harjoittamiseen. Metsätaloudellinen aikakauslehti N:o 5. Helsinki.
- 1958. Suot valtion metsien inventoinnin valossa. Suo N:o 3. Lahti.
- LINKO, SULO. 1955. Asutus toiminnan nykyinen vaihe. Metsähallituksen tiedonantolehti N:o 2. Helsinki.
- Lisäyksiä asutusasiainosaston julkaisussa N:o 7 annettuihin maanhankintalain toimeenpano-ohjeisiin. 1946. MAJ N:o 13. Helsinki.
- Lisäyksiä asutusasiainosaston julkaisussa N:o 7, 13 ja 18 annettuihin maanhankintalain toimeenpano-ohjeisiin. 1948. MAJ N:o 21. Helsinki.
- Maanhankintalaki ja siihen liittyvä lainsäädäntö sekä sen toimeenpano-ohjeita. 1945. MAJ N:o 7. Helsinki.
- Maankäyttölainsäädäntökomitean mietinnön johtavia periaatteita. 1952. MAJ N:o 1. Vammala.
- Metsähallituksen tiedonantolehti. 1958. N:o 4. Helsinki.
- Metsähallinnon hallinnassa olevien maiden ja vesien pinta-ala I. 1. 1957. Metsähallitus. Arviomisosasto. 1957. Helsinki.
- METSÄPELTO, E. M. 1954. Yhteismetsien osuus metsätaloudessa. Metsähallituksen tiedonantolehti N:o 3. Helsinki.
- Metsätilasto 39. Mertomus metsähallinnon toiminnasta vv. 1944—48. Suomen virallinen tilasto XVII 1950. Helsinki.
- Metsätilasto 45. Kertomus metsähallinnon toiminnasta v. 1956. Suomen virallinen tilasto XVII 1958. Helsinki.
- Metsätilastokomitean mietintö. 1956. SF 89. Helsinki.
- OSARA, N. A. 1954. Metsähallituksen maareservi »loppuun myyty». Helsingin Sanomat N:o 317 23/11. Helsinki.
- 1954. Valtion metsämaiden verotus. AFF 61. 29. Helsinki.
- 1954. Valtion metsätalouden ylijäämä yli 2 miljardia. Helsingin Sanomat N:o 158 15/6. Helsinki.
- PIHKALA, K. U. 1951. Viime maailmansodan aiheuttamat maareformit I. MAJ N:o 1. Vammala.
- SAARI, EINO. 1924. Valtionmetsät. Valtiotieteiden käsikirja IV. Helsinki.
- 1940. Suomen metsäverotuksen sohtautuminen konjunktuurivaihteluihin. Metsätaloudellinen aikakauslehti N:o 9. Helsinki.
- 1940. Suurten metsäalojen arvon määrittäminen. SF 55. Helsinki.
- SAARINEN, OIVA. 1952. Vuoden 1936 asutuslain mukaisesta valtion metsämaiden asuttamisesta. MAJ N:o 2. Vammala.
- SALMINEN, SEPPO. 1958. Piirteitä asutuslainsäädännössä sovelletuista periaatteista. MAJ N:o 2. Vammala.
- Siirtoväen pika-asutuslainsäädäntö. 1940. MAJ N:o 2. Helsinki.
- Suomen tilastollinen vuosikirja. Uusi sarja — XXXVI — vuonna 1938. 1938. Helsinki.
- Uusi sarja — LIII — vuonna 1957. 1958. Helsinki.
- SUOMINEN, OIVA. 1955. Metsätyömieskylät. Ehdotus vakinaisten metsätyömiesperheiden asuntokysymyksen järjestelyksi. SF 86. Helsinki.
- VENNAMO, VEIKKO. 1957. Maan käytön tulevaisuuden näköaloista, I ja II. MAJ N:ot 2 ja 3. Helsinki.
- VÄISÄNEN, P. O. 1955. Näkökohtia asutustoiminnan harjoittamisen mahdollisuuksista Pohjois-Suomessa. MAJ N:o 2. Vammala.
- 1956. Maanhankintalain mukaan muodostettujen maataloustilojen haltijain sivuansioista. MAJ N:o 3. Helsinki.

Painamattomia lähteitä

- Maatalousministeriön asutusasiainosaston kiertokirje 18/6 1946. N:o 98.
- Metsähallituksen arkisto: Maanlunastuslautakuntien metsähallitukselle lähettämät päätökset ja laskelmat.
- Metsähallituksen valtioneuvostolle lähettämiä kirjeitä v. 1953. III.
- Metsäntutkimuslaitos. Kokeilualueosasto. Pinta-alatietoja.

Lyhennyksiä

- AL = Asutuslaki, annettu 6/11 1936, muutoksineen.
- ASO = Maatalousministeriön asutusasiainosasto.
- AFF = Acta Forestalia Fennica.
- HS = Helsingin Sanomat.
- Kemij.-S-lisämaalaki = Laki lisämaan antamisesta Kemijärven ja Sallan kunnissa sekä Kuusamon kunnan Liikasen kylässä oleville liian pienille tiloille, annettu 14/4 1944, muutoksineen.
- KKO = Korkein oikeus.
- KS-MHL = Kuusamon ja Sallan kuntien maanhankintalaki, annettu 20/7 1945, muutoksineen.
- Kuusamon pientilalaki = Laki lisämaan antamisesta Kuusamon kunnassa oleville pienille taloille sekä samassa kunnassa olevien viljelys- ja asuntoalueiden muodostamisesta itsenäisiksi tiloiksi, annettu 22/5 1931.
- Lisämaalaki = Laki maanhankintalain soveltamisesta eräissä tapauksissa, annettu 21/1 1955.
- MAJ = Maatalousministeriön asutusasiainosaston julkaisu.
- Maanhankimislaki = Laki valtion maan käyttämisestä ja maan pakkolunastamisesta maankäyttölain tarkoituksiin, annettu 16/8 1958.
- MHL = Maanhankintalaki, annettu 5/5 1945, muutoksineen.
- mhs = Metsähallitus.
- MTJ = Metsäntutkimuslaitoksen (metsätieteellisen tutkimuslaitoksen) julkaisu.
- Pika-asutuslaki = Siirtoväen pika-asutuslaki, annettu 28/6 1940.
- SAs = Suomen asetuskokoelma.
- SF = Silva Fennica.
- T.O = Tarkastusoikeus.
- TV = Suomen tilastollinen vuosikirja.
- Virkatalolaki = Laki valtion virkataloihin kuuluvain vuokra-alueiden lunastamisesta sekä virkatalojen käyttämisestä, annettu 23/4 1926.
- Vn = Valtioneuvosto.
- VtKk = Valtiotieteiden käsikirja.

Referat

ÜBER DIE AUSWIRKUNGEN DES VOLLZUGS DES LANDBESCHAFFUNGSGESETZES UND DER ANSCHLIESSENDE GESETZE AUF DIE STAATLICHE FORSTWIRTSCHAFT IN FINNLAND

Zweck und Durchführung der Untersuchung

Den Staatsforsten ist in Finnland zumal während seiner Selbständigkeit seit 1917 eine grosse volkswirtschaftliche Bedeutung zugekommen. Im Laufe dieser Zeit sind aus diesen Wäldern jährlich durchschnittlich 3.6 Mill. fm verschiedenes Rohholz abgetrieben und ausgeliefert worden. Moorentwässerungen wurden auf insgesamt 170 000 ha und verschiedene Pflegeheide sowie Forstkulturen nebst Vorbereitungsmaßnahmen des Waldbodens im ganzen auf mehr als 650 000 ha durchgeführt.

Durch den zweiten Weltkrieg ging die Gesamtfläche des im Staatsbesitz stehenden eigentlichen Waldbodens von 9.2 auf 7.6 Mill. ha, sein Holzvorrat von 517 auf 428 Mill. m³ und der jährliche Zuwachs von 9.5 auf 8.3 Mill. m³ herab. Da die Kriegsschädigungen und die Behebung der sonstigen durch den Krieg verursachten Schäden in erster Linie dem Staat oblag, bedeutete die Erfüllung des Landbedarfes der aus den abgetretenen Gebieten übersiedelten Bevölkerung sowie anderer Landbedürftigen auch eine umfassende Heranziehung des staatlichen Waldbesitzes. Das Landbeschaffungsgesetz entstand im Jahr 1945. Sein Vollzug wurde fast unmittelbar begonnen und war beim Abschliessen der vorliegenden Untersuchung annähernd zuendegeführt. Erst im Jahr 1958 wurde ein auf Normalzustände angepasstes, die Staatsforste betreffendes Kolonisationsgesetz gegeben.

Die Untersuchung bezweckt erstens die Grössenermittlung der Abtretungen aus dem staatlichen Waldvermögen hinsichtlich Waldfläche, Holzvorrat und Preise bei der Vollziehung des eben genannten Landbeschaffungsgesetzes. Auf die an sich wichtige betriebswirtschaftliche Seite der staatlichen Forstverwaltung ist nicht eigentlich eingegangen worden, weil sie unter dem Einfluss mehrerer aus dem Kreis der Untersuchung fallender Faktoren steht. Dagegen wurde danach gestrebt, nationalökonomisch wichtige Auswirkungen zumal in Bezug auf Arbeitslosigkeit und Besteuerung nachzuweisen. Besondere Aufmerksamkeit ist dem Unterschied zwischen Nord- und Südfinnland gewidmet. Auch die Wirkung der vom Gesetz zugelassenen umfassenden und zum Teil anhaltenden Hauungsverbote ist berücksichtigt. Als Materialquellen haben zum überwiegenden Teil öffentliche Urkunden gedient.

Ergebnisse der Untersuchung

Die Untersuchung zeigt, dass sich die Abtretungen von staatlichem Waldboden im Zuge des Landbeschaffungsgesetzes und der anschliessenden Kolonisationsgesetze auf reichlich über eine Million Hektar, das sind etwa 10 %, belaufen. Diese Fläche entfällt aller Wahrscheinlichkeit nach zum grössten Teil auf die produktiven Waldboden, eine Auffassung, die

auch dadurch gestützt wird, dass die Abtretungen der der Forstverwaltung unterstehenden Boden im Südteil des Landes prozentual weit grösser als im Norden gewesen sind. Für Körperschaftswälder ist Staatswaldboden vorwiegend dort übernommen worden, wo es solchen am reichlichsten gegeben hat, also in den nördlichen und abgelegenen Teilen des Landes; diese Fläche beläuft sich auf etwa 100 000 ha. Dazu ist aus nicht abgetretenen Staatsforsten für die Bedarfe der neuen Kolonisationsgüter Bauholz bezogen worden, vorwiegend Derbholz im Gesamtbetrag von etwa 400 000 Stämmen oder 3.4 Mill. cbf Nadelholz, berindetes Mass.

Als Grundlage für die Preisbestimmung schrieb das Gesetz die Ende 1944 geltenden Einheitspreise für Rohholz vor. Bei der endgültigen Preissetzung waren indessen gewisse Abzüge vorzunehmen, u.a. im Falle abgelegener und unfruchtbarer Gegenden sowie im Hinblick auf das Ganze des zu bildenden Gutes. Die Untersuchung zeigte, dass der blosser Erdgrund keinen nennenswerten Preis hatte, sofern er nicht landwirtschaftlich nutzbar war. Dieser Preis sank erheblich gegen Osten und Norden. Den Hauptteil des Preises entfiel auf den Holzvorrat. Die gesamte ausgelieferte Holzmasse war aus dem Quellenmaterial nicht ermittelbar, man weiss aber, dass sie gegen Ende des Jahres 1954 schon bis auf 250 Mill. cbf Derbholz und 31 Mill. rm kleineren Rohholz angestiegen war. Durch Spezialberechnungen wurde festgestellt, dass einzig was das Bauholz betrifft, der staatlichen Forstverwaltung in der Zeit von 1944 bis 1957 mindestens 100 Mill. Fmk als Stockpreis verloren gingen. Ein Vergleich mit der ebenerwähnten bis Ende 1954 ausgelieferten Holzmasse erweist, dass sich der vom Staat erlittene Verlust in Form von ausgebliebenen Stockpreisen zumindest auf mehrere Milliarden Fmk beläuft. Natürlich hat man die Verschlechterung des Geldwertes hier in Betracht genommen.

Sonstige Auswirkungen

Von den vielen Problemen, die eine Kolonisationstätigkeit von immerhin so grossen Massen wie die jetzt in Rede stehende hervorruft, muss vor allem die Beschäftigungsfrage genannt werden. Es handelt sich um ein sehr vielfältiges und kompliziertes Objekt. Bei den Arbeiten der Forstverwaltung sind in den letzten Jahren dieser Untersuchung durchschnittlich 1.28 Arbeitstage je Hektar produktiven Bodens geleistet worden, mit einem entsprechenden Lohnbetrag von 1 681 Fmk/ha. Die Anzahl der Jahresarbeiter betrug in den Jahren 1954—56 durchschnittlich 7 600. Diese Errungenschaften sind Resultate von einer mehr intensiven Wirtschaft. Indem ausgedehnte Waldgebiete fortwährend durch die Kolonisation zersplittert werden, erhebt sich die Frage, ob es dem Staat denn überhaupt mehr möglich ist, die Arbeitslosigkeit in der Waldarbeit effektiv zu verhindern. Hierzu ist bemerkt worden, dass die fortschreitende Kolonisation und der Wegbau auch in abseits gelegenen Gegenden den Zugang an Waldarbeitskraft fördert, sowie dass ja auch der eigene Wald dem Ansiedler Arbeitsmöglichkeiten bietet. Andererseits hat wiederum die Erleichterung und Mechanisierung der schweren Waldarbeit die Frage einer fest angestellten Facharbeiterschaft aufkommen lassen. Man hat darauf hingewiesen, dass diese Frage von einem Grossunternehmer leichter als von den Besitzern kleiner Waldflächen gelöst werden kann. Was die Mechanisierung betrifft, so möge in diesem Zusammenhang erwähnt werden, dass bei den Arbeiten der Forstverwaltung im Jahr 1957 schon 259 Lastkraftwagen, 117 Trecker und 952 Motorsägen eingesetzt waren.

Hinsichtlich der Wirkungen der Kolonisation auf die Besteuerung ist darauf aufmerksam gemacht worden, dass wenn der Staat für seine Wälder gleich steuerpflichtig wäre wie der private Waldbesitzer, so bliebe der Überschuss der staatlichen Forstverwaltung ziemlich gering. Nach heute geltenden Bestimmungen erlegt die Forstverwaltung für ihre Einnahmen Steuer an Kommune und Kirche sowie Hufelder und Waldpflegegebühren. Der Grossteil dieser Beträge geht an die Kommunen. OSARA hat in seiner vergleichenden Untersuchung gezeigt, dass wenn die Forstverwaltung gleich wie die privaten Waldbesitzer steuerpflichtig wäre, so

wäre die staatliche Einkommen- und Vermögensteuer pro Hektar, selbst unter Berücksichtigung der Progressivität, ziemlich höher als in den Privatwälder. Dessen ungeachtet bliebe der Überschuss der Staatsforsten erheblich. Es möge hinzugefügt werden, dass die andauernde Steuerkraft unsicher erscheint, wenn es Frage ist von neue Anwesen die kleinere als Bauernhöfe sind.

In der Organisation der Forstverwaltung hat die Ausführung des Landbeschaffungsgesetzes mannigfache Veränderungen verursacht. So hat man sich veranlasst gesehen, Forstreviere einzuziehen oder andererseits auch zu vereinigen. Ebenso ist man in weitem Umfang genötigt gewesen, das Revierpersonal zur Wahrung des Interesses von Staat und Forstverwaltung bei den Kolonisationsverrichtungen heranzuziehen. Ausserdem sind besondere Kontrolleure dazu beordert worden, die Forstverwaltung in den verschiedenen vom Gesetz vorgeschriebenen Gerichtsstufen zu vertreten. Die von der Forstverwaltung geführten Beschwerden haben sehr verschiedene Gegenstände betroffen, es möge hier nur die Bildung von Zuschussländer erwähnt werden, die durch ein im Jahr 1955 gegebenes Sondergesetz noch weiterhin gesteigert wurde. Weiter sei erwähnt, dass die Hauungsverbote, denen z.B. Ende 1953 etwa 380 000 ha unterlagen, selbstverständlich geeignet waren, die betriebswirtschaftlichen Möglichkeiten des Staates in der Forstbranche kräftig zu verkleinern.

Über die künftigen Möglichkeiten der staatlichen Forstwirtschaft

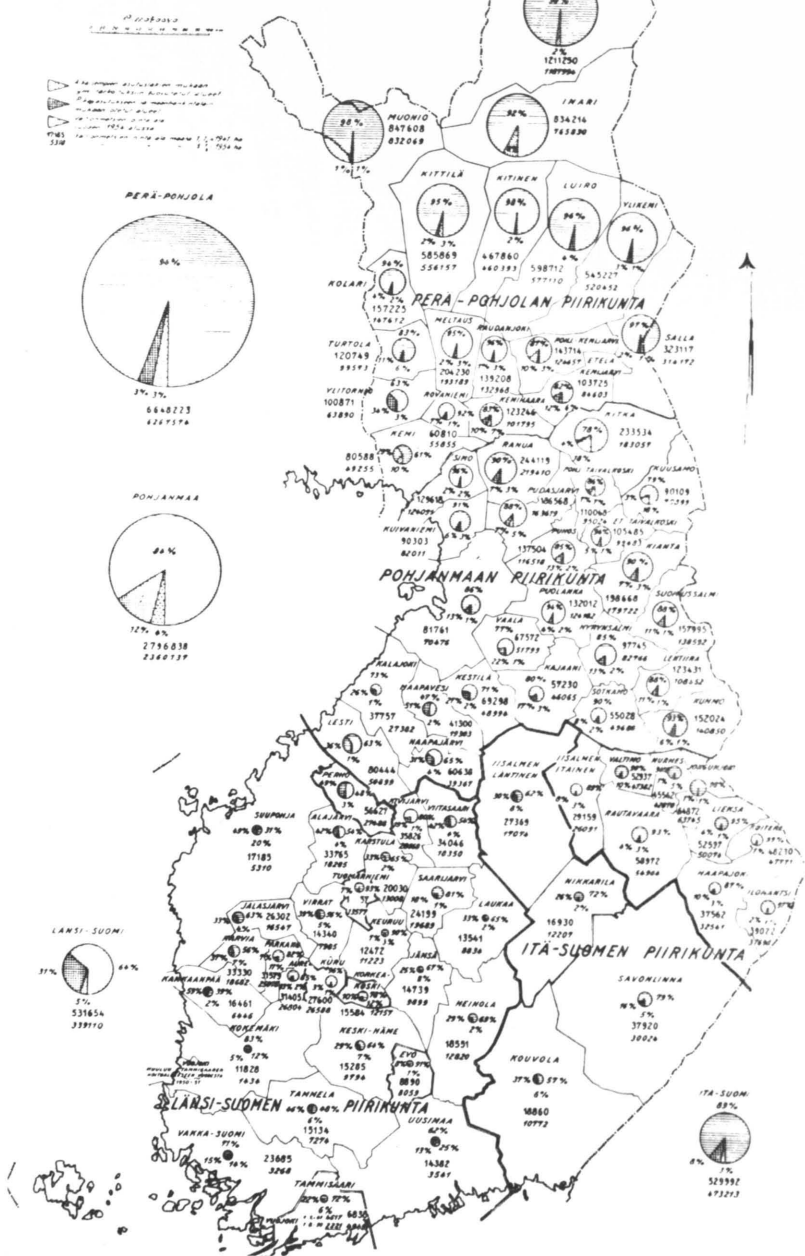
Diesbezüglich muss ein Unterschied zwischen Süd- und Nordfinnland gemacht werden. Der Zuwachs der Wälder und die ökonomische Möglichkeiten der Waldnutzung sind im Südteil des Landes bedeutend grösser als in Nordfinnland. Die Staatsforste Südfinnlands wurden von der jetzt in Rede stehenden Kolonisationstätigkeit am schwersten betroffen, und zwar namentlich ihr am günstigsten gelegener Teil. Darum kann man sich fragen, ob es überhaupt mehr möglich ist, auf der Basis der in den, meist in abgelegenen Gegenden dieses Landesteils noch zurückgebliebenen kleinen Waldvorräten eine erfolgreiche Grosswaldwirtschaft zu betreiben.

Dagegen verbleiben nach der Durchführung des Landbeschaffungsgesetzes in Nordfinnland noch beachtenswerte Waldflächen in staatlichem Besitz, wie man auch aus der Beilage 1 am Ende dieser Arbeit erkennen kann. LIHTONEN hat in einer Arbeit nachweisen können, dass das Ertragsvermögen dieser Wälder durch Änderung ihrer Altersstruktur sowie der Entwicklungsstruktur des Baumbestandes sogar auf das Doppelte gehoben werden kann. Wird es der staatlichen Waldwirtschaft möglich, diesem Ziel entgegenzustreben, bleibt viel davon abhängig, welchen Umfang die Kolonisationstätigkeit im Bereich des staatlichen Waldbesitzes künftig haben wird. Wie eingangs erwähnt wurde, wurde im Jahr 1958 ein auf diese Tätigkeit bezügeltes Gesetz gegeben. Die Vollziehung dieses Gesetzes wird also bedeutende Auswirkungen auf die verschiedenen Sektoren der staatlichen Waldwirtschaft, wie etwa auf die Geschäftstätigkeit, die Sicherung der Arbeitsmöglichkeiten, die Verwendung des Waldbodens für gemeinnützige Zwecke, u.dgl.m., haben können.

Liite 1.

METSÄHALLINNON HOITOALUEET

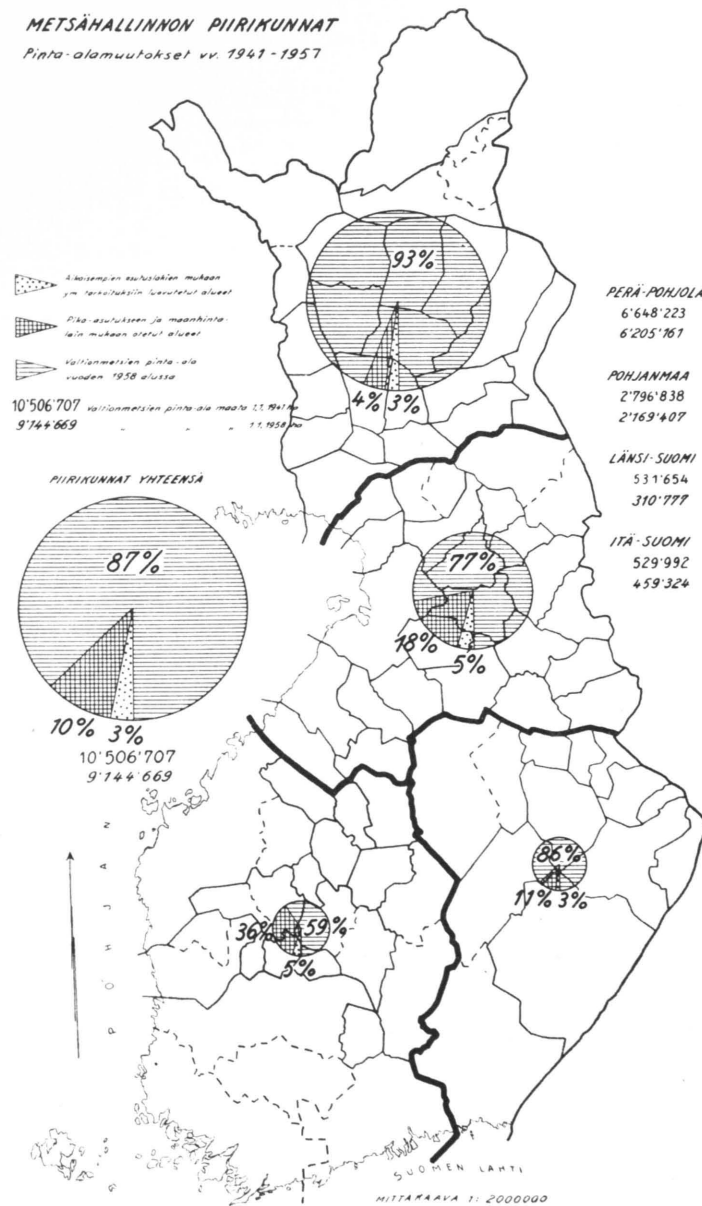
pinta-alan muutokset vv. 1941-1953.

Liite 2.

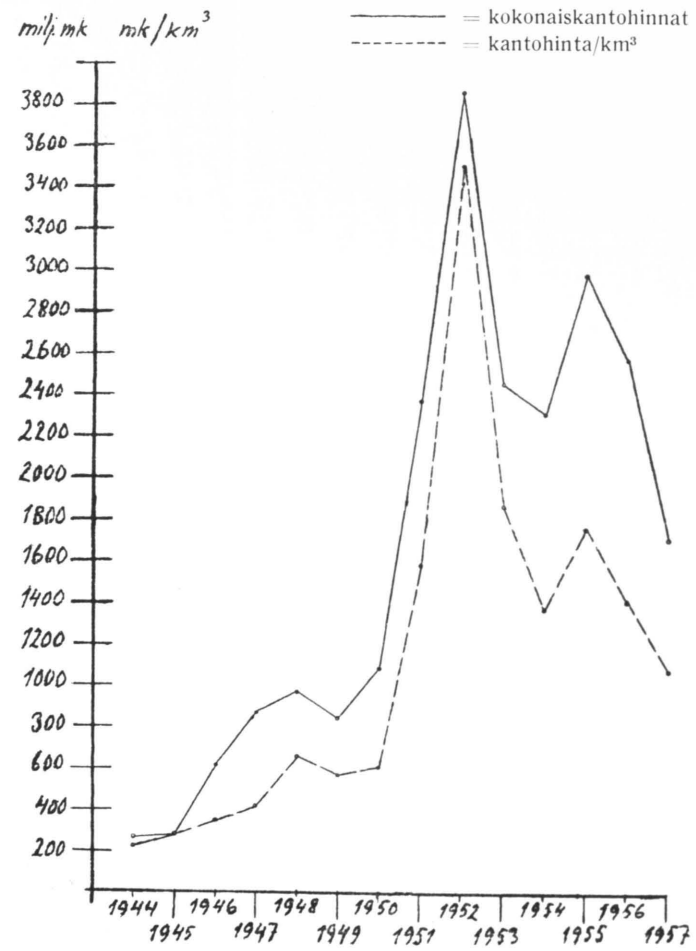
METSÄHALLINNON PIIRIKUNNAT

Pinta-alamuutokset vv. 1941-1957

Liite 3.

Markkamääräinen vaihtelu järeän havupuun kantorahatuloissa metsähallinnon luovutuksissa
vv. 1944—57.

Painovirhe: Pystysuora numerorivi, neljäs numero alhaalta, pitää olla 800.